

JUURISTA VOIMAA

LEADER PIRITYISET

Kehittämisohjelma 2023–2027

maaseutu.fi

Euroopan unionin
osarahoittama

Pirityiset

Strategian valmisteluun osallistuneet tahot:

Pirityisten hallitus 2020–2022,

Hallituksen jäsenistä muodostettu strategiatyöryhmä,

alueen asukkaat, yrittäjät ja muut toimijat

Työntekijät 2020–2022

Strategian taitto ja kuvitus: Elisa Karhula

1. JOHDANTO

Tässä Pirityiset ry:n laatimassa paikallisessa kehittämisstrategiassa esitellään alueen kehittämisen visioita ja tavoitteita ohjelmakautta 2023–2027 varten. Strategia on samalla hakemus Leader-toimintaryhmäksi. Pirityiset ry oli Leader-ryhmä ja maaseudun kehittämisyhdistys, joka rahoittaa yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita sekä tukee maaseudun yritystoimintaa. Kannustamme maaseudun asukkaita kehittämään omaa kotiseutuaan, lisäämään sen viihtyisyyttä sekä luomaan uusia työpaikkoja ja yrityksiä. Neuvomme tuen hakijoita hakemusten valmistelussa ja hankkeiden toteuttamisessa. Pirityiset ry:n toimintaa ohjaa Leader-metodi. Kantavana ajatuksena on paikallisen asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntäminen alueen kehittämistyössä. Yhdistys toimii Halsualla, Kaustisella, Lestijärvellä, Perhossa, Toholammilla ja Vetelissä sekä Kokkolan kaupungin Kälviällä, Lohtajalla ja Ullavassa.

Strategian perustana on yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen. Pirityisten kehittämisstrategian sisältö pohjautuu laaja-alaiseen, osallistavaan, alhaalta ylös-periaatteiden mukaisesti tehtyyn valmistelutyöhön. Uudessa strategiassa on myös jatkuvuutta aikaisemmilta ohjelmakausilta. Strategia on muotoutunut paikallisten toimijoiden ehdotusten, ideoiden ja visioiden pohjalta. Strategian perustana on Pirityisten toiminta-alueen vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien tarkastelu sekä valmistelutyössä esiin nousseet kehittämistarpeet. Kehittämisstrategia on alueen ihmisten yhdessä tekemä ja siksi myös alueen ihmisten näköinen ja oloinen. Alueen asukkaat arvostavat oman asuinpaikkansa erityispiirteitä ja kokevat alueen kehittämisen merkityksellisenä. Kotiseuturakkaus on tullut vahvasti esiin strategiaproessin aikana.

Kylät ja yhteisöt antavat juuret ja siivet elää onnellista elämää ja toteuttaa unelmia. Alueen asukkaat saavat juurista voimaa. Tuota ajatusta hyödynnetään myös alueen maaseudun kehittämisessä tulevilla ohjelmakaudella. Ruohonjuuritason toimijoiden motivoiminen ja sitouttaminen yhteiseen aluekehittämiseen on jatkossakin keskeinen tavoite. Voimavarojen yhdistäminen on tärkeää unohtamatta yhteistyön tekemistä yli kylä-, alue- ja valtorajojen.

Leader-toiminta on paikallista yhteistyötä kotiseudun elinvoimaisuuden parantamiseksi. Alueen omista tarpeista kumpuavat tarpeet, ideat ja niistä kehittyvät hankkeet lisäävät alueen viihtyisyyttä, uusia työpaikkoja ja yrityksiä.

Maaseudun uudistumisen keskeinen edellytys on jatkuva ja monipuolinen osaamisen kehittäminen. Paikallisen kehittämisen Leader-toimintatavan kehittyminen edellyttää sitoutumista jatkuvan oppimisen ajatukseen. Pirityisten aluekehittämistyössä oppiminen kytkeytyy olennaisesti strategian painopisteisiin ja tavoitteisiin. Ne suuntaavat oppimista määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti eteenpäin ja samalla strategian sisällöistä tulee oppimisen kohteita. Näin ollen oppimisproessin tuloksena osaaminen vahvistuu ja strategian vaikuttavuus alueella paranee.

Marko Kivelä

Marko Kivelä

Hallituksen puheenjohtaja

Leader Pirityiset

Strategian tavoitetila

Pirityisten strategian tavoitteena on elinvoimainen ja menestyvä alue, jonka hyvinvointi syntyy osaamisesta ja kasvaa yhteisöllisyydestä, kulttuurista ja yrittäjyydestä.

Strategian tavoitteena on maaseutualueen elinvoimaisuuden vahvistaminen, elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja maaseudun asukkaiden elämänlaadun parantaminen. Strategian avulla toteutetaan toimenpiteitä, joilla alueen asukkaiden ja yrittäjien osaamista, toimintaedellytyksiä ja yhteistoimintaa voidaan vahvistaa niin, että edellytykset hyvään elämään ja sujuvaan arkeen täyttyy maaseudulla.

Tavoitteena on parantaa alueen asukkaiden hyvinvointia yhteisöllisyyden, osallisuuden ja osaamisen lisäämisen kautta hyödyntäen luonnon, liikunnan ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia. Strategia ohjaa toteuttamaan hankkeita, joilla parannetaan alueen asukkaiden tietoisuutta omasta ympäristöstä ja sen hyödyntämisestä kestäväällä tavalla.

Kehittämisen tavoitetila - visio vuodelle 2027

Alueen yrittäjät voivat hyvin ja haluavat kehittää elinkeinoaan. Yritykset menestyvät yrittäjäosaamisen lisäämisellä ja aidolla yhteistyöllä yrityksen ja alueen parhaaksi. Yritykset toimivat älykkäästi ja innovatiivisesti, ne ottavat käyttöön uutta tekniikkaa ja hyödyntävät digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia. Alueella toimii ympäristöviisaita yrityksiä, jotka huomioivat toiminnassaan kestävä kehityksen periaatteet ja toteuttavat kestäviä, vihreitä investointeja.

Viihtyisä, elinvoimainen, turvallinen ja kulttuurisesti rikas asuinympäristö antaa perustan hyvälle elämälle. Alue tarjoaa toimeentulomahdollisuuksia ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Mielekkäät harrastukset, osallistuminen yhteiseen toimintaan sekä mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin luovat pohjaa kotikylään ja -kuntaan sitoutumiselle erityisesti nuorille. Arki on sujuvaa paikallisten palveluiden ansiosta, myös sähköisiä palveluita ja digitalisuutta hyödynnetään monipuolisesti.

Alueen asukkailla on vahva motivaatio ylläpitää kylien ja maaseudun elinvoimaisuutta yllä osallistuen yhteiseen kehittämiseen ja tulevaisuuden luomiseen alueella. Vahva yhteisöllisyys ja elävät kylät lisäävät alueen elinvoimaa ja luovat pysyvyyttä ja mahdollisuuksia.

Alueen asukkaat arvostavat ympäristöä ja luontoa ja heillä on tietoa ja taitoa elää kestäväällä tavalla. Ympäristöä ja luontoa hyödynnetään ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Alueen asukkaat toteuttavat paikallisia toimenpiteitä ympäristön hyväksi. Luontokohteita ja kulttuuriympäristöjä hyödynnetään hyvinvoinnin edistämiseksi. Taloudellinen kestävyys perustuu elinkeinoelämän sopusointuun luonnon kanssa. Yritykset toimivat resurssiviisaasti huomioiden kestävä kehityksen näkökulmat toiminnassaan.

Leader-ryhmän tehtävät ja rooli paikallisena kehittäjänä

Pirityisten keskeisenä roolina on toimia paikallisen kehittämisen asiantuntijana ja mahdollistajina. Pirityiset aktivoi, käynnistää toimintaa, tukee yrittelijäisyyttä, rahoittaa hankkeita, jakaa osaamista ja verkottaa eri toimijoita keskenään. Pirityiset opastaa hanke- ja yritystukien hakijoita eri rahoitusmahdollisuuksista ja hakuprosesseista sekä eri rahoituslähteiden toimintaperiaatteista ja -käytännöistä. Yhdistys tarjoaa neuvontaa ja koulutusta paikallisesta kehittämisestä alueen toimijoille. Tavoitteena on lisätä paikalliseen ja maaseudun kehittämiseen liittyvää osaamista ja kokemusten vaihtoa eri maaseutualueiden välillä kansainvälinen yhteistyö mukaan lukien.

Leader-periaatteiden mukaisesti Pirityiset panostaa paikallislähtöisyyteen. Yhdistyksen tarkoituksena on kannustaa toiminta-alueensa toimijoita yhteistyöhön alueensa kehittämiseksi ja maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämiseksi. Pirityiset kokoaa yhteen ihmisten ja yhteisöjen voimavarat ja ideat paikallisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Toiminnalla vastataan toiminta-alueen

toimijoiden tarpeisiin. Yhdistys toimii aktiivisesti erilaisissa verkostoissa ja tarvittaessa luo uusia verkostoja. Tulevaisuuden tavoitteena on vahvistaa yhdistyksen roolia maaseudun kehittäjänä entisestään. Pirityisten paikallistuntemusta voidaan hyödyntää myös laajemmin aluekehittämisessä ja siksi yhteistyö ja verkostojen luominen muiden kehittäjätoimijoiden kanssa kuuluvat keskeisesti strategian toteuttamiseen. Yhteinen innovaatiotoiminta alueen toimijoiden kanssa sekä yhdessä tehtävä tulevaisuustyö on merkittävässä roolissa osana Pirityisten toimintaa myös ohjelmakaudella 2023–2027.

2. TIIVISTELMÄ STRATEGIAN VALMISTELUPROSESSISTA

Alueen ihmisten yhteinen visio toivottavasta tulevaisuudesta on ensimmäinen askel yhteiseen kehittämiseen, tekoihin ja toimintaan. Strategiatyön lähtökohtana on ollut alueen asukkaiden ja toimijoiden näkemysten ja osaamisen esiin nostaminen alueen kehittämissuunnitelman laatimiseksi. Valmisteluprosessi on ollut kaikille avoin ja se on toteutettu alhaalta-ylös -periaatteella. Yhdessä laadittu strategia yhdistää asukkaita ja toimijoita sekä aikaansaa yhdessä oppimisen prosessin. Vaikutusmahdollisuudet strategian valmisteluun vahvistaa yhteisöä ja lisää halua ottaa vastuuta alueen tulevaisuudesta. Strategian toteuttamisessa onnistumien perusedellytyksiä ovat luottamuksen rakentaminen toimijoiden välille, toimijoiden roolien ja tehtävänjaon selventäminen, yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen määrittely sekä toimeenpanon varmistaminen ja seuranta.

Strategiaa on valmisteltu osallistamalla paitsi yhdistyksen jäseniä myös keskeisiä kohderyhmiä ja sidosryhmiä. Erityisesti nuoria on aktivoitu ja kannustettu tuomaan esille oman näkemyksensä kotiseudustaan ja sen tulevaisuudesta. Nuorten näkökulmaa onkin saatu hyvin esille kyselyiden ja lausuntojen muodossa. Strategian valmisteluun on osallistunut paikallisia asukkaita, yhdistyksiä ja yhteisöjä, asiantuntijaorganisaatioita, kuntien luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita, yrittäjiä ja yrittäjähdistyksiä sekä Pirityisten hallitus ja henkilökunta vuosina 2020–2022. Pirityisten hallitus on osallistunut aktiivisesti strategian valmisteluun. Hallituksen jäsenistä koottu strategiatyöryhmä on suunnitellut toimenpiteitä alueen asukkaiden kuulemiseksi sekä valmistellut Leader-ryhmän hakemusta haun ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa.

Alueen asukkaita ja toimijoita on aktiivisesti kannustettu tuomaan esiin ajatuksensa alueen kehittämisestä tapahtumissa, sähköisten kyselyiden avulla sekä strategian valmisteluun liittyvissä tulevaisuustyöpajoissa. Strategiaa on valmisteltu ja esitelty Pirityisten omissa ja muiden pitämässä tilaisuuksissa koko valmisteluprosessin ajan. Koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan takia alueen asukkaita on aktivoitu osallistumaan valmisteluprosessiin pääasiassa sähköisiä menetelmiä hyödyntäen.

Kyselyjen avulla on kartoitettu alueen kehittämistarpeita ja tärkeitä teemoja tulevalle ohjelmakaudelle. Kyselyjä on suunnattu erikseen alueen asukkaille, nuorille ja yrittäjille. Asukkaiden mielipiteitä omasta kotiseudusta kysyttiin SWOT-menetelmää hyödyntäen. Vastauksia saatiin 120 kpl. Nuorille tehtiin oma sähköinen kysely, johon saatiin 144 vastausta. Lisäksi nuorten ryhmittä (esim. Nuorisovaltuustot, oppilaskunnat) pyydettiin lausuntoja ja näkemyksiä omasta

kotiseudustaan. Vastauksia saatiin 5 kpl. Saatuja vastauksia on hyödynnetty alueen SWOT analyysin tekemisessä sekä alueen kehittämistarpeiden kartoittamisessa.

Vuonna 2021 järjestettiin virtuaalisia työpajoja, joissa yhdessä alueen asukkaiden kanssa luotiin yhteistä visiota alueen tulevaisuudesta. Työpajoissa käytiin myös läpi alueen kehittämistarpeita ja saatiin näkemyksiä kehittämisen painopisteille. Jatkuvaa vuoropuhelua alueen tarpeista, onnistumisista ja haasteista on käyty tärkeimpien sidosryhmien kanssa: maaseudun kehittäjiä, maakunnallisten yhteisöjen, yritysneuvojien ja elinkeinoyhdistöiden sekä alueemme kuntien edustajien kanssa. Myös rahoitettujen hankkeiden kautta on saatu arvokasta tietoa alueen kehittämistarpeista. Alueen tarve- ja voimavara-analyysiä varten pyydettiin lausuntoja alueeltamme eri alojen asiantuntijoilta. Eri organisaatioiden ja sidosryhmien kanssa on tehty yhteistyötä ja saatu arvokasta asiantuntijuutta kehittämistyön tueksi.

Keväällä 2022 on järjestetty kaikille avoimia strategiatapahtumia, joissa strategialuonnosta on esitelty ja sitä on ollut mahdollista kommentoida. Strategialuonnos on myös lähetetty lausuntokierrokselle keskeisille toimijoille. Taustamateriaalina Pirityisten strategian laadinnassa on ollut paikalliset ja maakunnalliset strategiat ja mittarit, kuntastrategiat ja maakuntaliiton laatimat tulevaisuusohjelmat. Strategia on yhteensovitettu Pohjanmaan ELY-keskuksen Alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman kanssa sekä Keski-Pohjanmaan liiton maakuntastrategian 2024 sekä maakuntaohjelman 2022–2025 kanssa. Valmistelussa on huomioitu Keski-Pohjanmaan Ilmastotiekartta 2035. Kylätoiminnan osalta strategiassa on huomioitu myös Suomen Kylät ry:n paikallisen kehittämisen ohjelma 2021–2024 sekä paikallisesti Keski-Pohjalaiset kylät ry:n toimintasuunnitelma.

Pirityisten laatima strategia on nimenomaan paikallinen kehittämisohjelma. Sen laadinnassa ja toteutuksessa huomioidaan kuitenkin laajasti mm. maaseudun kehittämistä, kestävästä kasvusta, ilmasto- ja ympäristötavoitteita sekä sosiaalisen kestävyden tavoitteita. Strategiatyössä on huomioitu EU:n yhteinen maatalouspolitiikka (Common Agricultural Policy, CAP) sekä Suomen CAP27-suunnitelma. YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelman, Agenda 2030, tavoitteena on kääntää maapallon ja ihmiskunnan kehitys kestäväksi uralle, turvata hyvinvointi ja poistaa äärimmäinen köyhyys. Leader-toiminta edistää monella tapaa kestävä kehityksen tavoitteita niin, että taloudellinen, sosiaalinen, ekologinen ja kulttuurinen kestävyys muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden.

3. TOIMINTA-ALUEEN KUVAUS JA NYKYTILAN ANALYYSI

Pirityisten toiminta-alueella on Keski-Pohjanmaan maakunnasta Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi ja Veteli sekä Kokkolan kaupungin suomenkieliset maaseutualueet Kälviä, Lohtaja ja Ullava. Kuuden kunnan muodostaman toiminta-alueen yhteenlaskettu pinta-ala on 6 067,62 neliökilometriä ja asukkaita alueella on noin 22 000. Väkiluvultaan Keski-Pohjanmaa on Manner-Suomen pienin maakunta (67 980 asukasta vuonna 2022).

Keski-Pohjanmaa jakautuu jokiseutuun ja rannikkoon sekä Suomenselän alueeseen. Maanviljelyn muovamalle maakunnalle on omaleimaista jokilaaksojen halkomat laajat, avoimet peltomaisemat sekä metsä- ja suoseudut. Pirityisten koko toiminta-alue on tukikelpoista maaseutualueita. Suomen ympäristökeskus SYKEn laatiman kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan valtaosa Pirityisten toiminta-alueen pinta-alasta lukeutuu harvaan asutuksi maaseuduksi. Suurin osa toiminta-alueen asukkaista asuu ydinmaaseuduksi luokitellulla alueella. Asutus on keskittynyt jokien varsille ja rannikon tuntumaan. Maakuntakeskus Kokkola on maakunnan ainoa kaupunkimainen kunta.

Kälviän rannikkoon rajautuvat osat ja Lohtajan läntiset osat luokituvat kaupungin läheiseksi maaseuduksi ja Kasikulman alue Kälviällä kaupungin kehysalueeksi.

Toiminta-alue rajautuu pohjoisessa Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan, idässä Keski-Suomen maakuntaan ja etelässä Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntiin. Kaksikielisellä Keski-Pohjanmaalla tehdään yhteistyötä yli kielirajojen luontevasti myös tulevalle ohjelmakaudella. Rajoja ylitetään myös kaupungin ja maaseudun välisen, lisääntyneen yhteistyön muodossa. Maaseudun ja kaupunkialueen vuorovaikutus on maakunnassa voimakasta. Kahdensuuntainen pendelöinti sekä koulutus ja palvelut liikuttavat asukkaita Kokkolan ja maaseutukuntien välillä. Vaikka väestön keskittyminen kasvukeskuksiin jatkuu, voivat kasvava etätyö, monipaikkaisuus ja vauhdilla etenevä yhteiskunnan digitalisaatiokehitys hämärtää rajaa maaseutualueiden ja keskuskaupungin välillä. Myös ilmastonmuutoksen torjunta ja vihreä siirtymä edellyttävät yhä enenevässä määrin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioyhteistyötä maaseutualueiden ja maakuntakeskuksessa sijaitsevien tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden välillä.

3.1. Väestö ja ikärakenne

Maakunnan väestörakenteessa korostuu muihin maakuntiin verrattuna lasten suuri osuus, vaikka syntyvyys onkin vähentynyt myös Keski-Pohjanmaalla. Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä on 17,7 %. Huoltosuhteen heikkeneminen on kuitenkin yksi lähiaikojen suurimmista haasteista hoivapalvelutarpeen lisääntyessä voimakkaasti samalla, kun työikäinen väestö vähenee. Tilastokeskuksen alueellisen väestöennusteen mukaan Keski-Pohjanmaan väkiluku vähenee vuoteen 2040 mennessä noin 5 000 henkilöllä, mikäli kehityssuuntaa ei onnistuta kääntämään. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa Keski-Pohjanmaalla 64 % samalla, kun työikäisten määrä vähenee 10 %.

Väestörakenteen nopeat muutokset haastavat merkittävästi palvelu- ja kustannusrakenteita sekä kuntien ja kylien elinvoimaisuutta. Alueen veto- ja pitovoimaisuuden kehittämällä onkin ratkaiseva vaikutus siihen, millaiseksi väestökehitys tulevaisuudessa muodostuu. Ohjelmakauden 2023–2027 toimenpiteitä kohdistetaan monipuolisesti alueen veto- ja pitovoiman parantamiseen sekä työvoiman saannin turvaamiseen muun muassa tulomuuttoa ja työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa vahvistamalla.

TILASTOVUOSI	ASUKASLUKU 2022	ALLE 15-VUOTIAIDEN OSUUS VÄESTÖSTÄ % 2021	15-64 VUOTIAIDEN OSUUS VÄESTÖSTÄ % 2021	YLI 64 VUOTIAIDEN OSUUS VÄESTÖSTÄ % 2021	TYÖLLISYYS- ASTE % 2020	TYÖTTÖMYYS- ASTE % 2022	ALKUTUOTAN- NON TYÖPAIK- KOJEN OSUUS % 2019	JALOSTUKSEN TYÖPAIKKOJEN OSUUS % 2019	PALVELUJEN TYÖPAIKKOJEN OSUUS % 2019
Halsua	1052	13,60	50,90	35,50	72,50	6,5	27,80	23,00	47,00
Kaustinen	4198	18,10	57,20	24,70	78,00	6,2	14,80	21,00	62,30
Lestijärvi	695	15,30	51,30	33,40	66,60	8	36,50	12,30	48,50
Perho	2653	25,00	50,00	25,00	71,30	7,9	16,70	28,60	52,90
Toholampi	2903	18,20	52,70	29,10	71,80	6,8	21,10	25,20	51,60
Veteli	2946	15,10	52,60	32,30	74,70	5,3	21,50	22,00	54,70
Kokkola	48 039	18,50	58,50	58,50	72,90	7,9	3,00	22,20	73,70

Tilastossa huomioitu Kokkolan kaupunki kokonaisuudessaan.

ASUTUKSEN JAKAUTUMINEN PIRITYISTEN TOIMINTA-ALUEELLA

Ydinmaaseutu 57,3 %
Harvaan asuttu maaseutu 19,6 %
Kaupungin läheinen maaseutu 21,5 %
Kaupungin kehysalue 1,6 %

Lähteet: MMM, Tilastokeskus, Suomen ympäristökeskus, SYKE:n laatima kaupunki-maaseutuluokitus

KUNTIEN ASUKASLUVUT 31.12.2022

Halsua 1 052
Kaustinen 4 198
Lestijärvi 695
Toholampi 2 903
Perho 2 653
Veteli 2 946

Kokkolan maaseutualueet:

7 935

YHTEENSÄ 22 382

Lähde: Tilastokeskus

3.2. Elinkeino- ja palvelurakenne

Pirityisten alue on selvästi keskimääräistä yrittäjävaltaisempaa seutua. Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston mukaan Keski-Pohjanmaalla oli vuoden 2019 lopussa lähes 4 700 yritystä, joista Pirityisten toiminta-alueella toimii n. 1 700 yritystä. Suurin osa alueen yrityskannasta on mikroyrityksiä.

Terveys- ja sosiaalipalvelut ovat nousseet viimeisen vuosikymmenen aikana maakunnan suurimmaksi toimialaksi; lähes joka viides alueen työpaikoista on terveys- ja sosiaalipalveluiden toimialalla. Myös tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus, rakentaminen ja koulutus työllistävät maakunnassa.

Elintarviketeollisuus on Keski-Pohjanmaalla monipuolista ja vientipainotteista. Suurimmat elintarviketeollisuuden yritykset ovat lihanjalostuksessa, meijeritoimialalla sekä virvoitusjuomien valmistuksessa. Yksityisen sektorin työpaikat ja yrittäjät muodostavat 66 % kaikista maakunnan työpaikoista, mutta viime vuosina yksityisen sektorin työpaikkojen määrä on vähentynyt.

Alkutuotannon ja teollisen toiminnan osuudet korostuvat koko maahan verrattuna. Vuonna 2020 Keski-Pohjanmaan maakunnassa oli 1 144 maatilaa. Alkutuotannon vahvimmat tuotantosuunnat ovat maidontuotanto, naudanlihan tuotanto, perunanviljely ja turkistuotanto. Keskipohjalaisessa maataloudessa on runsaasti erikoistuneita tiloja. Keski-Pohjanmaa on Suomen suurimpia luomualueita. Alueella on pari sataa luomutilaa, joista enin osa on vilja- ja marjatiloja. Kausittaisella on iso hevosalan keskittymä, joka muodostuu raviradasta, hevosalan koulutuksesta, ammattitalleista sekä hevosklinikan toiminnasta. Tämä positiivinen kehitys säteilee ympäristöön vahvistaen koko Keski-Pohjanmaan hevosalaa.

Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi perustuu alueen asukkailta ja toimijoilta osallistavien menetelmin kerättyihin tietoihin.

Muut lähteet mm.

Suomen ympäristökeskus

Tilastokeskus

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia 2040 ja maakuntaohjelma 2022-2025

Alueen kuntien kuntastrategiat

PK-yritysbareometri, Alueraportti ELY Pohjanmaa 2022

3.3. Biotalous ja suurhankkeet luovat mahdollisuuksia

Keski-Pohjanmaan maakunnan pinta-alasta lähes 80 % on suo- ja metsätalousmaata. Soiden osuus (49%) Keski-Pohjanmaan metsätalousmaasta on muuhun maahan nähden keskimääräistä suurempi. Alueen merkittävistä toimialoista turkisteollisuus ja turvetuotanto ovat suurien valtakunnallisten, jopa kansainvälisten muutospaineiden alla. Nämä alat ovat tuoneet toiminta-alueelle taloudellista hyvinvointia ja työpaikkoja. Näiden alojen heikentyminen tai loppuminen vaikuttaa vahvasti myös alueen kuntien taloudellisiin toimintaedellytyksiin. Turvemaiden kestävään ja ilmastoystävälliseen käyttöön liittyvien uusien innovaatioiden, ratkaisujen ja menetelmien kehittämiseen on alueella kuitenkin hyvät edellytykset.

Monipuolinen alkutuotanto on mahdollistanut biotalouden kehittymisen. Keski-Pohjanmaalla kemiateollisuuden iso keskittymä ja vahva alkutuotanto on yhdistetty Biolaakso-ekosysteemiksi, jossa yhdistyvät alueen mittavat luonnonvarat, maailmanlaajuisesti kilpailukykyinen teollisuus sekä korkeatasoinen tutkimus ja koulutus. Biolaaksossa on mukana 23 organisaatiota, joiden yhteinen tavoite ja laajat verkostot luovat hyvät edellytykset erilaisille kehittämisalustoille ja yhteistyölle. Purityset on ollut mukana Biolaakson

neuvottelutoimikunnassa sen perustamisesta saakka. Neuvottelukunnan tavoitteena on lisätä Biolaakson osaamispääoman sekä tutkimustulosten kaupallistamista sekä tukea ja uusien innovaatioiden ja arvoketjujen syntymistä.

Alueelle on rakenteilla useita isoja tuulivoimapuistoja sekä litiumkaivos ja -rikastamo. Keski-Pohjanmaan tunnetut litiummalmivarat on arvioitu Euroopan merkittävimmiksi. Kaivoksista saatava malmi tullaan rikastamaan Kaustiselle rakennettavassa rikastamossa ja Kokkolaan on perusteilla malmirikastetta jalostava litiumkemiantehdas. Keliberin litiumhankkeen rakennusvaiheen on määrä käynnistyä vuonna 2022. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius julkaisi alkukeväästä 2019 Kaustisen seutukunnan (KASE-alue) kaivos- ja tuulivoimahankkeiden taloudellisten kokonaisvaikutusten ennakoarvioinnin. Rakentamisen, kaivannais-toiminnan ja metallien jalostuksen ohella Keliberin tulevan toiminnan vaikutus heijastuu muun muassa kuljetukseen, erilaisiin kuluttajapalveluihin sekä kauppaan ja majoitus- ja ravitsemustoimintaan. Keliberin henkilöstömäärä kasvaa litiumhankkeen edetessä. Rakennusvaiheessa hanke työllistää jopa 500 henkilöä, ja tuotannon alettua yhtiön henkilöstömäärä on 150–200.

3.4. Kulttuurista vetoa ja voimaa

Kulttuuri, kulttuuriperintö ja luovat alat ovat Keski-Pohjanmaalla vahvuus- ja erottautumistekijöitä, ja alueella on niihin liittyviä merkittäviä osaamiskeskittyymiä. Erityisesti musiikki ja elävä kulttuuriperintö ovat alueella vahvasti mukana arjessa ja juhlassa. Kesäteatteritoiminta on alueella vilkasta ja elävöittää osaltaan kyliä. Kulttuuri- ja harrastustarjonta on alueella runsasta ja se tukee myös uusien tulijoiden pääsemistä mukaan yhteisöön.

Kulttuuri nivoutuu yhteen myös alueen matkailun kehittämisen. Kulttuuriperinnön suojeleminen ja pyrki-mykset sen taloudelliseen hyödyntämiseen esimerkiksi matkailuhankkeissa eivät ole vastakkaisia tavoitteita,

vaan voivat tukea toisiaan vahvasti. Kaustislainen viulunsoittoperinne lisättiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon vuonna 2021 ja se tarjoaa ennennäkemättömät mahdollisuudet Keski-Pohjanmaan matkailukehitykselle. Tämä tuo mahdollisuuksia matkailun kehittämisessä, tuotteistamisessa, brändäyksessä sekä markkinoinnissa yhdessä vahvojen luontokohteiden Salamajärven kansallispuiston ja Kokkolan merellisyyden sekä maakunnasta löytyvän muun elävän kulttuuriperinnön kanssa.

3.5. Opiskelu ja koulutus

Keski-Pohjanmaan työllisyysaste on maakuntien korkeimpia ja työttömyysaste alhaisimpia. Hyvän työllisyystilanteen takia kasvun tavoittelu edellyttää osaajien kouluttamista alueen nuorista ja ammatinvaihtajista sekä työ- ja koulutusperustaisista maahanmuuttajista. Osaamistarpeet vaihtelevat toimialoittain ja tulevaisuudessa on yhä tärkeämpää tunnistaa sektori-, ala- ja sesonkikohtaisia tarpeita sekä kehittää osaamista nämä tarpeet huomioiden.

Maakunnan osaaminen ja koulutusjärjestelmä rakentuvat vahvasti koko maakunnan kattavalle koulutusverkostolle, joka tarjoaa koulutusta perusasteelta toiselle asteelle ja ammattikorkeakoulusta yliopistokoulutukseen ja tutkijakoulutukseen saakka sekä myös vapaan sivistystyön ja opetuksen muodossa. Elinikäistä oppimista ja osaamisen jatkuvaa kehittämistä tukevat alueen vahva aikuiskoulutusosaaminen ja aikuiskoulutustarjonta, jonka kautta osaaminen siirtyy työelämään itseään kehittävien työntekijöiden muodossa. Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä järjestää toisen asteen ammatillista perus- ja lisäkoulutusta, valmentavaa koulutusta, oppisopimuskoulutusta sekä kansanopistokoulutusta. Korkeakouluopetusta antavat Centria ammattikorkeakoulu, Yliopistokeskus Chydenius ja Keski-Pohjanmaan kesäyliopisto.

Alueen oppilaitokset ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita Pirityisille. Oppilaitosten kanssa tarkastellaan yhdessä alueen kehittämistarpeita ja ne voivat tarvittaessa toimia hankehakijoina. Yhteistyön tavoitteina on mm. maaseudun kehittämistyön tukeminen kansainvälisen tutkimustoiminnan ja toimintamallien kehittämisen avulla, tutkitun tiedon tuottaminen liittyen älykkään erikoistumisen ja yhteisölähtöisen paikalliskehittämisen yhteen nivomiseen, sekä alueen maaseututoimijoiden kansainvälisyyden edistäminen ja toimintamallien benchmarkkaus. Yhteistyön kohderyhminä ovat maaseudun toimijat, maaseudun kehittäjät ja erityisesti nuoret.

3.6. Infrastrukturi

Infrastrukturi on yksi alueiden kehitystä määrittävä tekijä. Maaseudulla ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla julkisen tuen merkitys on suuri ja usein välttämätön edellytys kaiken infran, kuten valokuidun ja teiden rakentamiselle. Valokuitu on keskeinen edellytys maaseudun elinvoiman edistämiseksi. Keski-Pohjanmaan maakuntaverkko on hyvä perusta digitalisaatioon perustuvien palvelujen kehittämiseen. Kaustisen seutukunnassa valokuiturunkoverkko ulottuu jokaiseen kuntaan ja myös suurimpiin kyläkeskuksiin. Käytännössä 300 Mbit/s kattavien yhteyksien saatavuus toteutuu vain Kokkolassa ja osittain Toholammilla, Kannuksessa ja Kaustisella. Maakunnan kunnista 300 Mbit/s nopeudeltaan ylittävää laajakaistaa ei ole lainkaan saatavilla Halsualla, Lestijärvellä ja Vetelissä.

Keski-Pohjanmaan maakunta on suhteellisen harvaan asuttu (13,6 asukasta/km²). Maakunnan yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän vuoksi liikkuminen maakunnan sisällä perustuu pääasiassa henkilöautoiluun. Saavutettavuus on edellytys yritysten toimintakyvyn ja kannattavuuden lisäämiseksi.

Tiehankeet ovat tärkeitä investointikohteita mm. maatalouden tavaravirtojen, puutavara- ja turvekuljetusten toimivuuden sekä työmatka- että matkailuliikenteen turvallisuuden näkökulmasta. Kevyenliikenteen väylät vuorostaan tukevat vihreää siirtymää sekä parantavat kunnissa tien käyttäjien turvallisuutta.

Alueella on suuri määrä pieniä vesiosuuskuntia ja vesihuoltolaitoksia. Vesihuollon merkittävimpiä haasteita ovat laitosten pirstaleinen sijoittuminen alueellisesti, infrastruktuurin ikääntyminen, monien vesihuoltolaitosten heikot talous- ja henkilöstöresurssit sekä ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden voimistuminen. Leaderin kautta voidaan tukea myös vesihuoltouudistuksen tavoitteita.

3.7. Yhdistystoiminta ja osallisuus

Maakunnan elinvoimasta ja sen väestön hyvinvoinnista kertovat erilaiset väestön terveyttä, toimeentuloa, elämänlaatua, osallistumista ja aktiivisuutta kuvaavat tunnusluvut. Näiden perusteella Keski-Pohjanmaalla asuu kohtuullisen hyvinvoivaa ja aktiivista väkeä. Erityisesti järjestötoiminta on alueella aktiivista ja talkoohenki vahvaa. Keski-Pohjanmaalla toimii noin 1300 yhdistystä. Määrä on huomattava muuhun Suomeen verrattuna. Keski-Pohjanmaasta ei suotta puhuta yhdistysten maakuntana. Pirityisten toiminta-alueen maaseutukylien elinvoimaisuus perustuu niiden vahvalle yhdistys- ja yritystoiminnalle. Valtaosa yhdistyksistä toimii kulttuurin, urheilun ja liikunnan, vapaa-ajan, sosiaali- ja terveysalan, politiikan ja uskonnon aloilla.

Yleishyödylliset yhteisöt ja järjestöt voivat toimia Pirityisten asiakkaana hanketukien hakijana ja hankkeiden toteuttajana. Toimijoiden verkosto on tärkeä kanava viestittäessä maaseudun kehittämisen mahdollisuuksista Leader-metodin kautta. Leader-toiminta on alueella jo tunnettua ja vakiintunutta, mutta hanke-esimerkit, hyvät käytännöt ja verkostomainen toimintatapa innostavat ja kannustavat toimijoita kehittämään toimintaansa ja löytämään siihen uusia näkökulmia. Pirityiset kutsuu ja järjestää tapahtumia mielellään usean eri toimijan kanssa yhdessä.

3.8 . Poikkeustilanteiden vaikutukset alueella

Koronan seuraukset ovat kohdistuneet väestöön, hyvinvointiin ja talouteen monin tavoin ja vaikutukset heijastuvat yhteiskuntaan vielä tulevina vuosina. Korona on vauhdittanut monia myönteisiä kehityskulkuja ja auttanut hahmottamaan maailmaa tulevaisuuspainotteisesti. Koronakriisi on osoittanut, että halutessamme pystymme yhteiseen ongelmanratkaisuun ja nopeisiin toimiin sekä muuttamaan kehityksen suuntaa. Pandemia vauhditti mm. digitalisaatiota, uusien palvelujen kehittymistä ja siirtymistä etätyöskentelyyn. Talouden, työllisyyden ja yritystoiminnan lisäksi pandemian jälkihoidossa täytyy kiinnittää huomiota ihmisten laaja-alaiseen hyvinvointiin: työhyvinvointiin, opiskeluun ja koulutukseen, yhteisöjen toimintakykyyn, mielenterveyspalveluihin sekä terveys- ja sosiaalipalveluihin. Strategian avulla voidaan parantaa alueen asukkaiden kokemaa hyvinvointia hyödyntämällä maaseudun monia mahdollisuuksia.

Ukrainan kriisi on nostanut keskusteluun suomalaisen huoltovarmuuden. Huoltovarmuus tarkoittaa varautumista mahdollisiin kriiseihin ja häiriötilanteisiin sekä jatkuvuuden hallintaa turvaamalla elintärkeät toiminnot, jotta elinkeinoelämä ja koko yhteiskunta toimivat ja ihmiset voivat turvallisesti elää arkeaan. Keski-Pohjanmaalla on huoltovarmuuden kannalta merkittävää toimintaa, kuten alkutuotantoa ja uusiutuviin energiamuotoihin perustuvaa tuotantoa ja innovaatioita. Edellä mainitut hinnannousut ja saatavuusongelmat kurittavat myös näitä yrityksiä. Lisäksi maatalouden yleinen kannattavuuskriisi vaikeuttaa ruoantuotantoa ja ajaa yrityksiä jopa lopettamaan toimintaansa.

Vaikeudet uhkaavat heijastua myös elintarviketeollisuuteen. Alkutuotannon yrityksiä huolettaa kausityövoiman saatavuusvaikeudet. Keski-Pohjanmaalla monet yritykset ovat käyttäneet ukrainalaista työvoimaa erityisesti alkutuotannossa. Markkinoilla vallitseva epävarmuus ja heikko ennustettavuus tulevasta heikentävät yritysten intoa investoida. Kriisin vaikutuksena nousevat raaka-aineiden, energian ja polttoaineiden kustannukset vaikeuttavat toimintaa monella toimialalla.

Varautuminen tarkoittaa valmistautumista ennakolta erilaisiin normaaliolojen häiriötilanteisiin, onnettomuuksiin ja kriisitilanteisiin. Varautumiseen liittyy myös turvallisuusosaamisen ja kriisinsietokyvyn parantaminen. Myös Leader voi olla luomassa yhteistyömalleja, joita voidaan hyödyntää asukkaisen sekä viranomaisten välisessä toiminnassa poikkeusoloissa.

Poikkeustilanteet koettelevat myös henkistä kriinkestävyyttä. Sota Ukrainassa ja epävarmuus maailman tilanteesta kuormittaa monia. Monet järjestöjen paikalliset toimijat ja kyläyhdistykset ovat mukana osaltaan toteuttamassa henkistä kriisityötä. Kun kriisi Ukrainassa on toivottavasti pian ohi, kansalaisjärjestöjä tarvitaan jälleen kriisin jälkeisessä toipumisvaiheessa. Silloin tarvitaan uutta toimintalogiikkaa, miten voimme osaltamme auttaa suomalaisia ja ukrainalaisia normaaliin elämään ja kasvattaa arkielämän turvallisuuden tunnetta ja sopeutumista yhteiskuntaan.

4. KEHITTÄMISTARPEET

Strategian perustana on Pirityisten toiminta-alueen vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien tarkastelu sekä valmistelutyössä esiin nousseet kehittämistarpeet. Analyysin tausta-aineistona on käytetty alueen asukkaille, yrittäjille ja nuorille suunnattuja kyselyjä sekä alueella tehtyjä strategioita ja suunnitelmia. SWOT-analyysin tavoitteena oli löytää teemoja ja tavoitteita, joissa yhdistyvät parhaiten strategianprosessin aikana esiin nousseet tarpeet.

VAHVUUDET

- Luonto: Alue merenrannalta erämaahan, ympäristö ja vesistöt
- Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö
- Asumisen laatu ja edullisuus
- Keskimääräistä nuorempi ikärakenne
- Yhteisöllisyys ja suvaitsevaisuus
- Rikas kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristö
- Aktiiviset kylät, yhdistykset ja kulttuuri toimijat
- Monipuoliset harrastusmahdollisuudet
- Vahva pienyrittäjyys ja yrittäjyyden kulttuuri
- Vahva, mahdollistava sekä monipuolinen elinkeinorakenne
- Uusiutuvan energia osaaminen ja verkostot

HEIKKOUEDET

- Työikäisen väestön menettäminen muualle maahan
- Osaavan työvoiman saanti
- Matala koulutustaso
- Maahanmuuttajia vähän, hidas kotoutuminen
- Kasvuyritysten vähyys
- Nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvu
- Seudun heikko vetovoima
- Maaseudun infra; alempiasteisen tieverkon kunto
- Vähenevät ja loitontuvat palvelut
- Uskalluksen puute

UHAT

- Keskittämisen trendi autioittaa maaseudun
- Maaseudun taantuva väestökehitys
- Poismuutto työn perässä
- Kehityksestä jälkeen jääminen – ei kyetä hyödyntämään uuden teknologian mahdollisuuksia
- Muutosvastarinta kehityksen jarruna
- Heikkenevät kehittämisresurssit
- Perusmaatalouden kannattavuus, maatilojen sukupolvenvaihdokset vähenevät
- Yhteisöllisyyden pirstaloituminen

MAHDOLLISUUDET

- Hyvät edellytykset ja palvelut yritystoiminnan monipuolistamiselle ja kehittämiselle
- Luovat alat, matkailun ja kulttuurin luomat mahdollisuudet
- Hyvinvointiyrittäjyys, luonto- ja eläinavusteiset palvelut
- Elintarvikealan mahdollisuudet, mm. lähi- ja luomuruoka
- Monipaikkaisuus, etätyöt
- Digitalisoituminen, älykäs erikoistuminen, innovaatiot
- Osaamisen kehittäminen
- Luonnon hyödyntäminen kestäväällä tavalla
- Luonnonvarojen kestävä käyttö ja jalostus
- Yhteistyöverkostojen kehittäminen

Kyselystä esiin nousseita kehittämistarpeita:

- Liikunta- ja virkistyspaikkojen rakentaminen
- Kylätalojen ja kokoontumistilojen kunnostaminen
- Nuorille kokoontumis- ja harrastetiloja
- Asuinympäristön kunnostus ja viihtyvyys
- Sivukylien elävöittäminen
- Perinteisen rakennuskulttuurin ylläpitäminen
- Turvallisuuden parantaminen
- Liikenteen ja kuljetusten kehittämistä
- Nettyhteyksien parantaminen
- Etätyömahdollisuuksien edistäminen
- Yritysten perustamisen tukeminen
- Nuorten kannustaminen yrittäjyyteen
- Uusien yritysten perustamisen tukeminen
- Elinkeinorakenteen monipuolistaminen
- Hevosalan kehittäminen
- Suvaitsevaisuus, osallisuus, yhteisöllisyys
- Tapahtumia ja toimintaa eri ikäisille
- Yhdistystoiminnan tukeminen
- Kulttuuritoiminnan kehittäminen
- Lähipalvelujen turvaaminen
- Digitaitojen kehittäminen
- Nuorten mukaanotto toimintoihin
- Kokeilukulttuurin edistäminen
- Kierrätyksen ja kestävän kehityksen huomiointi
- Kansainvälisyyden edistäminen
- Ympäristön kunnostustoimet
- Luonnon hyödyntäminen
- Luonto- ja kulttuurimatkailun kehittäminen
- Lähi- ja luomuruuan saatavuuden parantaminen
- Metsien hyödyntäminen

Alueen nykytilan analyysi, kehitysnäkymät ja yhdessä koottu SWOT-analyysi muodostaa kuvan alueen kehittämistarpeista. SWOT-analyysin tarkastelun perusteella voidaan todeta, että maaseudun kehittämisen näkökulmasta alueella on paljon vahvuuksia, joita voidaan hyödyntää vielä paremmin ja mahdollisuuksia joihin tarttumisen vahvistaa alueen elinvoimaa sekä asukkaiden ja yritysten hyvinvointia. Kehittämistoimilla voidaan vaikuttaa heikkouksiin ja varautua mahdollisiin uhkiin. SWOT-analyysi luo tilannekuvan, jonka perusteella kehittämistoimia voidaan tulevaisuudessa kohdentaa. Tarvitaan kuitenkin alueen asukkaiden yhteistä tahotilaa, asennetta sekä myönteistä ilmapiiriä uusille kehittämistoimille.

SWOT-analyysin perusteella nousi esiin neljä kokonaisuutta.

- **Yrittäjyyden edistäminen ja uudet mahdollisuudet**
- **Viihtyisä ja turvallinen kotiseutu inspiroi**
- **Luonnon ja ympäristön hyödyntäminen**
- **Voimavarana asukkaat ja paikalliset erityispiirteet**

Näitä tarkastellaan seuraavilla sivuilla.

SWOT-analyysin tarkastelu: Yrittäjyyden edistäminen ja uudet mahdollisuudet

Vaikka alueen yritystoiminta on monipuolista, tarvitaan silti uusia yrittäjiä ja yrittäjyyttä uusille toimialoille. Alueen vetovoimatekijöitä on mahdollista hyödyntää entistä paremmin myös elinkeinotoiminnassa. Yrittäjyyttä ja yrittäjähenkisyyttä tulee vahvistaa sekä edistää uudenlaisten yrittäjyyden ja yritystoiminnan kehittämiseen liittyvien ideoiden syntyä. Yrittäjiä tulee rohkaista kohti kokeilevaa ja uudentyyppistä yhteistyötä sekä uusia innovatiivisia avauksia.

Työnteon muutokset voivat olla merkittäviä tulevaisuudessa. Uudet ammatit, työn pirstaloituminen, etätyöskentely sekä teknologian kehitys muuttavat työnteon tapoja tulevaisuudessa. Fyysisillä työnteon paikoilla tulee olemaan jatkossakin merkittävä rooli. Kuitenkin monia työtehtäviä osittainen paikkariippumattomuus koskee jo nyt, ja nämä mahdollisuudet tulevat laajenemaan jatkossa. Etätyöskentely voi mahdollistaa maalla asumisen, toisaalta etätyöskentely muualta päin alueelle saattaa paikata työntekijä- tai palveluvajetta.

SWOT-analyysin tarkastelu: Viihtyisä ja turvallinen kotiseutu inspiroi

Alueen asukkaat arvostavat maaseudun tarjoamaa turvallista ja rauhallista asuinympäristöä. Laajoilta maaseutualueilta löytyy hyviä asuinpaikkoja ja edullisia toimitiloja kohtuullisen etäisyyden päässä palveluista. Alueella on runsaasti vapaa-ajanviettomahdollisuuksia, kulttuuritarjontaa, elävää kyläkulttuuria ja aktiivisia ihmisiä. Nämä saavat viihtymään ja ovat vetovoimatekijöitä myös uusien asukkaiden ja matkailijoiden houkuttelussa. Maaseudun ja kylien vetovoimaa lisää yhteiset kokoontumistilat ja tapahtumat. Kokoontumistiloista tulee kehittää monikäyttöisiä kohtaamispaikkoja.

Alueen liikuntatarjonta on monipuolista ja -tasoista. Ammattimaista valmennusta ja vapaaehtoistoimijoita tarvitaan molempia, jotta varmistetaan kaikilla olevan tasavertaiset mahdollisuudet liikkumiseen oman tasonsa mukaisesti. Arki-, hyöty- ja luontoliikunnan harrastaminen tulisi mahdollistaa kaikille asukkaille. Retkeily- ja ulkoilureittien tulisi olla hyvin hoidettuja ja kaikkien saavutettavissa.

Kotiseutu koetaan rakkaaksi, mutta uhkakuvana kuitenkin on, että nuoret ja osaavat ihmiset eivät juurro

Vaikka yrittäjyys on alueen vahvuus, toimivien yritysten jatkajien puute on kuitenkin jonkinlainen uhka. Myös osaavan työvoiman saaminen on jo nyt joillakin aloilla haaste. Alueelle olisi saatava lisää asukkaita sekä kotimaasta että työperäisen maahanmuuton kautta. Avainkysymyksiä ovat jatkuva osaamisen kehittäminen sekä uudelleen koulutus- ja uranvaihtomahdollisuudet erityisesti työmarkkinoiden muutostilanteissa. Lisäksi yritysten taloudellinen epävarmuus sekä alati tiukentuva kilpailu ovat merkittävä uhka maaseutualueille.

Alueelle suunnitellut suurhankkeet (kaivostoiminta, tuulivoimapuistot) tuovat alueelle lisää työvoimaa ja mahdollisesti uusia asukkaita. Heidän mukaansa ottaminen yhteisöihin ja juurruttaminen alueelle hidastaa muuttotappiota. Kehittyvät ja kasvavat yritykset sekä viihtyisä ja virikkeellinen asuinympäristö tarjoavat mahdollisuuden vetovoiman lisäämiseksi.

alueelle eivätkä pidä Keski-Pohjanmaata tarpeeksi kiinnostavana ja kannustavana ympäristönä elää ja työskennellä. Nuoriso muuttaa opiskelu- ja työpaikojen perässä pois alueelta eikä kotiseutu houkuttele nuoria palaamaan. Uhkana on, että koulutettujen määrä vähenee hiljalleen. Lapsiperheiden määrä maakunnassa laskee, ja nuoret muuttavat kiihtyvään tahtiin yliopistopaikkakunnille. Pienenevä ja ikääntyvä väestö merkitsee pulaa osaavista ja aktiivisista tekijöistä niin maaseutuyrityksissä, julkisissa palveluissa kuin vapaaehtoistyössäkin. Kotiseudun kehittämällä voidaan lisätä alueen veto- ja pitovoimaa.

Palvelurakenteen muutos voi pahimmillaan johtaa palvelujen pakenemiseen suuriin kuntakeskuksiin. Se voi myös heikentää kuntien reuna-alueiden asukkaiden ja toimijoiden mahdollisuuksia saada äänensä kuuluviin ja vaikuttaa julkiseen päätöksentekoon. Uhkana on maaseutunäkökulman unohtaminen palvelurakenteen uudistamisessa, tiestön ja julkisen liikenteen kehittämisessä sekä kaavoituksessa. Alueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia tulee edistää ja kehittää lähipalveluja.

SWOT-analyysin tarkastelu: Luonnon ja ympäristön hyödyntäminen

Luonnon ja ympäristön merkitys on kasvamassa sekä ihmisten arkielämässä että elinkeinoelämän uusina mahdollisuuksina. Puhdas luonto, rikas kulttuuri, monet tapahtumat ja turvallinen toimintaympäristö luovat puitteet niin maaseutuasumiselle kuin maaseutumatkailullekin. Maaseutumatkailun kehittäminen ja alueelle ominaisten vahvuuksien tuotteistaminen tuovat alueelle uusia elinkeinomahdollisuuksia, yrittäjiä ja palvelujen käyttäjiä. Alueella on luonto- ja ympäristöalan koulutusta, jota voidaan vielä paremmin hyödyntää alueen luontomatkailuyrittäjyyden edistämisessä. Perinteisten kulttuuri- ja luontokohteiden lisäksi esimerkiksi kalastus-, erä-, kylä- ja metsämatkailu tarjoavat mahdollisuuksia sekä suosiotaan kasvattavalle lähimatkailulle, että suuren potentiaalinsa omaavalle kansainvälisellekin matkailulle. Luontoavusteisten hyvinvointipalveluiden tarjonta voi olla arvokas lisä paikalliseen palvelutuotantoon erityisesti niiden hyvinvointipalveluiden osalta, joita ei ole toiminnallisesti tarkoituksenmukaista tai kokonaistaloudellisesti kannattavaa tuottaa keskitetysti. Uusia elinkeino- ja sivuelinkeinomahdollisuuksia voisi tätä kautta avautua paikallisten hevostilojen lisäksi mm. puutarha-alan toimijoille, lammas- ja sikalayrittäjille, maidon- ja naudanlihantuottajille, ammattikalastajille sekä erä- ja luontomatkailualan yrittäjille.

Keski-Pohjanmaalla on pitkät hevosalan perinteet sekä runsaasti alan harrastajia ja ammattilaisia. Hevosalan yritystoiminnan kehittäminen, esimerkiksi erilaisten yritysryhmähankkeiden tai vastaavien kautta on tärkeä osa koko alan kehittymisen kannalta. Erityisesti tarve kohdistuu hevosen hyvinvointiin liittyvän osaamisen lisäksi yritysten viestinnän ja palvelumuotoilun osaamiseen. Perinteisen raviurheilun rinnalle on kehittämässä ratsastusurheiluun liittyviä toimintoja ja palveluita. Hevosalalla on potentiaalia olla osa Keski-Pohjanmaan kehittyvää matkailualaa. Hevosiin liittyvä elämyksellisyys, yhteisöllisyys ja virkistystoiminta ovat hevosalan tulevaisuutta.

Luontoa ja ympäristöä voidaan hyödyntää monella tavalla. On kuitenkin tärkeää tehdä myös luonnon ja ympäristön tilaa parantavia toimenpiteitä. Kaikki lähtee alueen asukkaiden tietoisuuden lisäämisestä ympäristöasioita kohtaan. Kaikissa investointi- ja kehittämishankkeissa tulee huomioida ympäristö- ja ilmastonäkökulma.

SWOT-analyysin tarkastelu: Voimavarana asukkaat ja paikalliset erityispiirteet

Paikalliset asukkaat, heidän voimavaransa ja luovuu- tensa, ovat tärkeä vahvuus tulevaisuuden kehittämisen kannalta. Yhteisöllisyys, toimeliaat ihmiset ja aktiiviset yhdistykset tuovat elinvoimaa ja viihtyisyyttä alueelle. Suuri vapaaehtoistoimijoiden joukko, yhdessä tekeminen ja talkoohenki mahdollistavat monenlaiset harrastustoiminnot, tapahtumat ja hankkeet. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edellytyksiä tulee parantaa kaikessa aluekehittämisessä. Nuoret on saatava mukaan yhdistystoimintaan ja kehittämishankkeisiin. Seniori-ikäisillä yhdistysaktiiveilla on paljon hiljaista tietoa, jota pitää välittää uusille sukupolville. Nuorten näkemysten hyödyntäminen kaikessa alueen kehittämisessä on tärkeää luovien ratkaisujen ja uusien ajattelumallien löytämiseksi. Siksi myös Leader-ryhmän toimintaan on tärkeää saada nuoria nykyistä enemmän osallistumaan ja kehittämään sitä. Alueen nuoret ovat tärkeitä tulevaisuuden rakentajia, jotka vaalivat perinteitä, mutta tuovat myös uutta ajattelua ja näkemyksiä yhdessä tekemiseen. Osaamisen, tiedon, taidon ja luovuuden yhdistäminen on viisaan ja pitkäjänteisen kehittämisen edellytys. Yhteistyö, aloitteellisuus, ko- keileminen ja erehtyminen ovat edellytyksiä uusien ratkaisujen kehittämiseksi.

Kehityksen mukana pysyminen ei ole itsestään selvyys kaikille osapuolille, vaan siihen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Toimintoja suunniteltaessa on mietittävä jokaisen kansalaisen mahdollisuus osallistua meneillään olevaan kehitykseen ja mahdollisuuksiin hyödyntää uusia palveluita ja erityisesti digitaalisia palveluita. Osallisuus koskee myös yrityksiä, sillä liiketoimintaa siirtyä verkkoihin tai verkon välityksellä tehtäviksi suuressa määrin. Siellä on uusia mahdollisuuksia, mutta se voi myös toimia rajoitteena, mikäli kykyä osallistua verkon välityksellä ei ole.

Kaikessa toiminnassa tulee huomioida myös heikom- massa asemassa olevat. Kaikissa ikäryhmissä ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua harrastuksiin ja muuhun toimintaan sekä tapahtumiin matalalla kynnyksellä. Tämä mahdollistuu panosta- malla inhimilliseen kohtaamiseen ja esteettömyyteen. Yhteisöt tarvitsevat varhaisen puuttumisen malleja, jotta osaavat entistä paremmin pitää huolta toisistaan. On tärkeää auttaa myös auttajia, jotta inhimillisyys toteutuu ja samalla luodaan myös yhteiskunnallista säästöä. Tuen tarpeiden tunnistaminen vaatii erilaisia keskusteluväyliä ja aitoa vuoropuhelua. Arjen hyvin- voinnilla on yhteys mielen hyvinvointiin. Silloin kun ihmisen elämässä on kaikki hyvin, arki sujuu ilman suu- ria murheita. Alueen asukkaiden hyvinvointia voidaan tukea edistämällä yhteisöllistä toimintaa. Mikä tahansa toimeliaisuus lisää elämänhallinnan tunnetta ja edistää hyvinvointia. Mielekästä tekemistä antavat osallisuus työyhteisössä ja harrastuksissa, opiskelu, sosiaaliset suhteet, liikunta sekä harrastukset.

Keski-Pohjanmaa on tunnettu rikkaasta, monipuolisesta ja elävästä kulttuuristaan. Kulttuurin parissa toimii useita aktiivisia toimijoita, jotka järjestävät harrastusmahdol- lisuuksia, elämyksiä ja tapahtumia alueen asukkaille ja matkailijoille. Musiikki, tanssi, kuvataiteet ja teatteritoi- minta ovat osa monen alueen asukkaan elämää. Alueella ylläpidetään ja uudistetaan elävää kulttuuriperintöä, käsi- työperinteitä ja ruokakulttuuria. Kulttuurilla ja taiteella on merkittävä rooli niin yksilön kuin yhteisöjen identiteetin rakentajana, elinympäristön viihtyvyyden lisääjänä sekä hyvinvoinnin edistäjänä. Kulttuurialan verkostoitumista on aktivoitava ja tuettava. Kulttuuri-alan pienyrittäjyyttä on syytä edistää sekä markkinoinnin, verkostoitumisen että tuotteistamisen kautta. Kulttuuriperintö antaa mah- dollisuuksia sekä suoraan taloudelliseen hyödyntämiseen että alueiden talouden vahvistamiseen välillisesti veto- ja pitovoimaa lisäävänä tekijänä, ja kulttuuriperinnön säi- lyttäminen ja turvaaminen tarkoittaa usein myös ekolo- gisesti kestävien toimintatapojen turvaamista. Kulttuurin ja kulttuuriperinnön tarpeet ja mahdollisuudet on syytä huomioida myös investointihankepuolella, jotta on mah- dollista kehittää kulttuurin vaatimia toimintoja ja kulttuu- riperinnön suojelemista ja hyödyntämistä tukevia tiloja ja infraa. Kansainvälisen ja kansallisen matkailun trendejä seuraamalla ja vastaamalla nouseviin matkailutarpeisiin voi Keski-Pohjanmaasta kehittyä nopealla aikataululla yksi kotimaisen matkailukentän nousevista tähdistä erityisesti kulttuuri- ja luontomatkailun puolella.

5. VALITUT KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET, TAVOITTEET JA NIIHIN LIITTYVÄT TOIMET

PAINOPISTEET

ELINVOIMAISET ELINKEINOT

Tavoitteena on tukea uusien yritysten käynnistämistä ja kehittää jo olemassa olevien yritysten kilpailukykyä, kannattavuutta ja kansainvälistymistä.

INSPIROIVA KOTISEUTU

Tavoitteena on vahvistaa maaseudun elinvoimaa ja parantaa toimintaympäristöä viihtyisäksi ja toimivaksi.

HYVINVOIVAT YHTEISÖT

Tavoitteena on parantaa alueen asukkaiden hyvinvointia yhteisöllisyyden, osallisuuden ja osaamisen lisäämisen kautta hyödyntäen luonnon, liikunnan ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia.

YMPÄRISTÖVIISAS MAASEUTU

Tavoitteena on lisätä ympäristötietoisuutta, hyödyntää ympäristöä ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla sekä parantaa ympäristön tilaa.

LÄPILEIKKAAVAT TEEMAT

Kestävä kehitys tarkoittaa kehitystä, joka turvaa nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Teemassa huomioidaan sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen kestävyys. Sosiaalisen kestävän kehityksen pyrkimyksenä on lisätä yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja tasa-arvoa. Kulttuurisessa kestävyudessa erityisesti oman kulttuurin ylläpitäminen, säilyttäminen ja siirtäminen tuleville sukupolville, erilaisten kulttuurien arvostaminen sekä tuntemisen lisääminen ovat keskeisiä teemoja. Ekologinen kestävyys tarkoittaa biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttämistä sekä ihmisen taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttamista pitkällä aikavälillä luonnon kestävyyskykyyn. Taloudellinen kestävä kehitys puolestaan on resurssien viisasta käyttöä ja toimintaa, joka huomioi ympäristön kantokyvyn ja tulevat sukupolvet.

Älykkäillä kylillä tarkoitetaan maaseutualuiden yhteisöjä, jotka hyödyntävät innovatiivisia ratkaisuja sekä paikallisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia kehittääkseen omaa muutoskestävyyttään. Älykkäät kylät kehittävät toimintaansa osallistavasti ja hyödyntävät erityisesti digitaalisia ratkaisuja pyrkiessään parantamaan oman alueensa taloudellista, sosiaalista ja ympäristön tilaa. Älykkäät kylät tekevät yhteistyötä eri toimijoiden kanssa maaseutualueilla ja kaupungeissa. Älykäs kylä kehittyy ja kehittää aluetta omista lähtökohdistaan. Se tuntee omat vahvuutensa ja kehittyy yhdessä tekemällä. Älykäs kylä -ajattelua voidaan soveltaa niin elinkeinon kehittämiseen kuin yhteisölähtöiseen maaseudun kehittämiseen.

Nuorten huomioiminen kaikissa strategian teemoissa on tärkeää. Haluamme, että nuorilla on kokemus osallisuudesta ja kuulumisesta yhteisöön, oikeus saada tietoa sekä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa oman kotiseutunsa kehittämiseen. Nuoret tulee huomioida myös paremmin aktiivisina toimijoina ja kohderyhmänä.

Kansainvälistymisen tavoitteena on lisäarvon tuominen maaseutualueille. Tämä toteutuu lisäämällä yhteistyötä, toteuttamalla yhteishankkeita ja luomalla alueiden välisiä yhteistyöverkkoja. Tavoitteena on myös löytää uusia ideoita ja ratkaisuja Leader-ryhmän toiminta-alueen kehittämisessä esiin tulleisiin ongelmiin sekä luoda uutta ja uudenlaista yhteistyötä eri maaseutualueiden välillä. Konkreettisten kumppanuuksien ja yhteistyöhankkeiden lisäksi kansainvälistyminen lisää alueen ja sen toimijoiden osaamista. Myös kotikansainvälistyminen ja monikulttuurisuus edistää teeman toteutusta.

PAINOPISTE 1

Elinvoimaiset elinkeinot

Tavoitteena on, että alueen maaseutu tarjoaa vetovoimaisen ja toimivan ympäristön yrittämiselle eri muodoissaan ja että alueen yritykset ovat elinvoimaisia, rohkeita ja uudistumiskykyisiä. Toimenpiteiden avulla tuetaan uusien yritysten käynnistämistä ja kehitetään jo olemassa olevien yritysten kilpailukykyä, kannattavuutta ja kansainvälistymistä. Uudet yritykset ovat tärkeitä maaseudun talouden monipuolistamisen ja uusien työpaikkojen luomisen kannalta. Investoinnit edistävät yritysten kannattavaa kasvua ja kilpailukykyä sekä kannustavat yrittäjäksi ryhtymistä ja vahvistavat maaseutualueiden sosiaalis-taloudellisesta rakennetta, elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään työttömyyttä ja työttömyysriskiä sekä köyhyyttä. Alueellisen tasavertaisuuden näkökulmasta katsottuna on tärkeää, että maaseudulla on mahdollisuudet harjoittaa yritystoimintaa ja hakea siihen rahoitusta.

Rahoituksella tuetaan toimenpiteitä, jotka luovat uusia työpaikkoja ja ansaintamahdollisuuksia houkutellessa uusia asukkaita maaseudulle. Strategia tukee kokeilevaa ja uudentyypistä yhteistyötä sekä uusia innovatiivisia avauksia. Tavoitteena on, että maaseutuyritykset toimivat älykkäästi ja innovatiivisesti, ne ottavat käyttöön uutta tekniikkaa ja hyödyntävät digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia. Paikallisuus on tärkeä arvo ja myös huoltovarmuuden kehittämisessä olennaista on saada alueellisia kokonaisuuksia, joissa tärkeimmät tuotantopanokset saadaan omalta alueelta. Elinkeinojen kehittämisessä huomioidaan ympäristöarvot, energiatehokkuus ja resurssiviisuus. Tuettavat hankkeet pyritään toteuttamaan kokonaiskestävällä tavalla niin, että yritystoiminnalla olisi mahdollisimman vähän kielteisiä ympäristövaikutuksia.

MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

- Tuettavien yritysten määrä: 80 kpl
- Uusia, aloittavia yrityksiä: 20 kpl
- Uusia työpaikkoja: 20 kpl

UUSIA TUOTTEITA TAI PALVELUJA, JOISTA

- kulttuuriin liittyviä uusia tuotteita tai palveluja: 30kpl
- matkailualan uusia tuotteita tai palveluja: 10kpl
- hyvinvointialaan liittyviä uusia tuotteita tai palveluita: 10 kpl
- Yritysten yhteiset kehittämistoimenpiteet: 10 kpl

TAVOITTEET

- Alueelle syntyy uusia yrityksiä ja olemassa olevien yritysten toiminta kehittyä
- Yritysten toteuttamat investoinnit ovat kestävän kehityksen mukaisia
- Yritykset uudistavat rohkeasti toimintaansa mm. digitalisuutta hyödyntäen
- Alueelle muodostuu ympäristömyönteinen yrityskulttuuri
- Yritysosaaaminen vahvistuu, työskentelytavat kehittyvät ja työhyvinvointi paranee
- Yritykset hyödyntävät paikallisia vahvuuksia toiminnassaan
- Yritysten välinen ja yritysten ja yhteisöjen sekä oppilaitosten välinen yhteistyö lisääntyy

TOIMENPITEET

- Yritystoiminnan käynnistäminen (yritystoiminnan kokeilu, osa-aikainen yritystoiminta, päätoiminen yrittäminen, omistajanvaihdoksen suunnittelu)
- Uudenlaisen maataloustoiminnan aloittamiseen maatalouden kokeilutuen avulla, uusien liikeideoiden testaus ja kokeilu
- Yritystoiminnan uudistaminen ja kehittäminen, uudet tuotteet ja palvelut
- Yritysten kasvua ja kilpailukykyä edistävät investoinnit, digitaalisten ratkaisujen hyödyntäminen
- Yritysten toimintaympäristön parantaminen
- Yritysten yhteistyöhankkeet, yhteistyön edistäminen
- Etätyöskentelyn, etäyrittäjyyden ja osa-aikayrittäjyyden tuomien mahdollisuuksien edistäminen
- Työperäisen maahanmuuton tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen
- Alueen vetovoimatekijöiden hyödyntäminen, kulttuurisen pääoman käyttö luovassa taloudessa ja elinkeinotoiminnassa
- Lähi- ja luomuruuan tuotannon tukeminen sekä saatavuuden edistäminen (digitaaliset alustat ja logistiset ratkaisut)
- Energia- ja materiaalitehokkuuteen liittyvien toimenpiteiden tukeminen huomioiden kestävä kehitys
- Bioenergiayrittämisen ja –kehitystoiminnan tukeminen
- Ympäristömyönteisen yrityskulttuurin edistäminen, yhteistyön edistäminen eri toimijoiden kesken ympäristöasioihin liittyen
- Luontoavusteisten hyvinvointipalvelujen tukeminen
- Elintarvikkeiden jatkojalostus
- Luonto- ja kulttuurimatkailun kehittäminen

PAINOPISTE 2

Inspiroiva kotiseutu

Viihtyisä, elinvoimainen, turvallinen ja kulttuurisesti rikas asuinympäristö antaa perustan hyvälle elämälle. Paikallisilla kehittämistoimilla voidaan vaikuttaa suoraan asukkaiden, yritysten ja palveluiden houkuttelemiseen alueelle. Tavoitteena on parantaa maaseudun palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, lisätä asuinympäristön ekologisuutta ja turvallisuutta, parantaa maaseudun infrastruktuuria sekä kehittää yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä liikkumisen ja harrastuttavat, kaikille avoimet yhteiset tilat ja ympäristö ovat yhdenvertaisia kohtaamisen paikkoja ja lisäävät yhteisön vakautta.

Toimenpiteessä edistetään turvallisuutta, esteettömyyttä, saavutettavuutta ja poikkeustilanteiden hallintaa lisääviä investointeja maaseudulla. Hyvin suunniteltu ympäristö lisää ihmisten yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia. Kestävyys tarkoittaa kylissä ensisijaisesti kyläelämän jatkumista ja kylien tulevaisuuden turvaamista.

Luonnon virkistyskäytön, toiminnallisten luontoharastusten, vapaa-ajan infrastruktuurin investoinnit ja kulttuuripalveluihin liittyvät investoinnit luovat tärkeitä vetovoimatekijöitä myös matkailulle ja monipaikkaisille asujille. Toimenpiteen tavoitteena on kehittää maaseudun toimintaympäristöä myös eri erityisryhmien näkökulmasta.

MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

- Yhteisten tilojen kunnostaminen: 40 kpl
- Harrastusmahdollisuuksia lisäävät hankkeet: 40 kpl
- Toimintaympäristöä kehittävät hankkeet: 20 kpl
- Älykkäät kylät hankkeiden määrä: 10 kpl

TAVOITTEET

- Alueen asukkaat ja yhteisöt toimivat aktiivisesti kehittämisen kotiseutuun
- Kyliä kehitetään suunnitelmallisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
- Nuoret ovat aktiivisesti mukana yhdistystoiminnassa
- Maaseudun toimintaympäristöä kehitetään alueen tarpeen mukaan toimivaksi ja viihtyisäksi
- Arki maaseudulla on sujuvaa (lähipalvelut, liikennepalvelut, saavutettavuus)
- Turvallisuuden edistäminen ja varautuminen poikkeustilanteisiin
- Yhteisöt toimivat innovatiivisesti, tarttuvat rohkeasti uusiin mahdollisuuksiin elinvoiman lisäämiseksi
- Yhteisöt tuottavat palveluja, toimivat ketterästi ja kannattavasti paikaten palveluaukkoja
- Digitaalisuutta, innovaatioita ja uusia ratkaisuja hyödynnetään osana kotiseudun kehittämistä
- Älykkäillä ratkaisuilla pyritään lisäämään paikallisia palveluita ja monipuolistamaan tarjontaa

TOIMENPITEET

- Kylien suunnitelmallinen kehittäminen älykkäät kylät -ajatuksen mukaisesti
- Maaseudun toimintaympäristön kehittämisen investoinnit, pieninfrastruktuuri
- Yhteisten tilojen rakentaminen, korjaus ja kehittäminen, energiaremontit
- Kylien monipalvelukeskusten, hub-tyyppisten yhteistyökenttely- ja innovointitilojen ja etätyötilojen kehittäminen
- Kylien harraste- retkeily- ja liikuntapaikkojen rakentaminen, korjaus ja kehittäminen
- Kylien maisema- ja kulttuuriperinnön hoitoon liittyvät toimenpiteet
- Tulo- ja paluumuuttoon tähtäävät toimet, kotouttaminen
- Lähipalveluiden suunnittelu ja kehittäminen, saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen
- Kyläturvallisuuden, varautumisen ja kriisitaitojen lisääminen, paikallisten ratkaisujen kehittäminen (kyläavustajat, naapuriapu)
- Tuetaan uusien toimintatapojen kehittelyä maaseutualueiden palveluiden järjestämiseen (esim. sähköiset ja liikkuvat palvelut)
- Uusien toimintamallien etsintä ja synnyttäminen kansainvälisyyttä hyödyntäen
- Tietoliikenneyhteyksien parantaminen
- Maaseudun liikennepalvelujen kehittäminen
- Digitalisaation hyödyntäminen yhteisöjen kehittämisessä

PAINOPISTE 3

Hyvinvoivat yhteisöt

Tavoitteena on hyvinvointia edistävän yhteisöllisen toiminnan vahvistaminen sekä osallisuuden ja yhdenvertaisuuden lisääminen alueella. Tavoitteena on saada uusia ihmisiä mukaan yhteisöjen toimintaan, erityisesti nuoria sekä maahan- ja maallemuuttajia. Kulttuurin ja yhteistyön avulla vahvistetaan asukkaiden paikallista ja alueellista identiteettiä. Hyödynnetään kulttuurista pääomaa luovassa taloudessa, elinkeinotoiminnassa ja maaseudun imagon vahvistamisessa. Alueen asukkaita kannustetaan omaehtoisesti kehittämään kotiseutuaan ja heille tarjotaan tietoa ja koulutusta kehittämistyöhön. Alueen lasten ja nuorten sidoksia vahvistetaan kotiseutuun, jotta se nähdään haluttavana asuin- ja työpaikkana opintojen jälkeen.

TAVOITTEET

- Alueen asukkaiden kokema hyvinvointi lisääntyy elämänlaatu parantuu yhteisöllisyyden ja osallisuuden myötä
- Nuoret ovat mukana aktiivisesti paikallisessa kehittämisessä
- Kansainvälisyyden kautta saadaan uusia ideoita toimintaan ja rikastutetaan yhteisöjen elämää
- Lasten ja nuorten sidokset kotiseutuun vahvistuvat
- Paikallista kulttuuriperintöä arvostetaan ja sitä hyödynnetään alueen vetovoimatekijänä
- Kulttuurinen monimuotoisuus alueella lisääntyy
- Yhteisöjen osaamispääoma lisääntyy, verkostoitumisen kautta saadaan uusia ideoita toimintaan
- Kylien vaikutusmahdollisuuksien parantaminen, lähidemokratian edistäminen
- Yhteisöllisen toiminnan lisääminen kylissä ja kylien välillä, paikallisten tapahtumien järjestäminen
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen
- Monipuoliset liikuntamahdollisuudet lisäävät alueen asukkaiden hyvinvointia

MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

- Yhteistoimintaa ja verkostoitumista edistävät hankkeet: 25 kpl
- Elävää kulttuuriperintöä edistävät hankkeet: 25 kpl
- Kylien turvallisuussuunnitelmia: 20 kpl
- Liikuntaa ja terveellistä elämäntapaa edistävät hankkeet: 25 kpl

Uusien asukkaiden kotoutumista tuetaan ja autetaan luomaan uusia kotiseutusuhteita. Alueen kansainvälisyyttä ja kulttuurillista monimuotoisuutta edistetään tukemalla toimenpiteitä, jotka lisäävät alueiden välisiä ja kansainvälisiä kontakteja ja kokemuksia. Nuorten näkemyksiä hyödynnetään kaikessa alueen kehittämisessä luovien ratkaisujen ja uusien ajattelumallien löytämiseksi. Tuetaan nuorten vaikutusmahdollisuuksia, osallisuutta ja pyritään ehkäisemään yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Digitaalista saavutettavuutta ja digitaitoja tulee parantaa, jotta kaikki pääsevät käyttämään digipalveluja tasavertaisesti.

TOIMENPITEET

- Nuoria koskeva toiminta, jossa nuoret mukana suunnittelemassa, tekemässä ja/tai kohderyhmänä
- Kotouttamiseen liittyvät toimenpiteet, kotiseutusidosten luominen ja vahvistaminen
- Osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien parantaminen
- Yhdistystoiminnan osaamisen kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä
- Mahdollistetaan kohtaamiset ja yhteisöllisyyden lisääntyminen tapahtumien ja tilojen muodossa
- Osaamisen lisäämiseen ja ajassa pysymisen taitoihin tähtäävät hankkeet
- Yhteisöllistä toimintaa yksinäisyyden ja syrjäytymisen torjumiseksi
- Toimijoiden välisen yhteistyön ja verkostoitumisen lisäämistä, eri ikäryhmien yhteistyötä lisääviä toimenpiteitä
- Kylien verkostoitumisen ja yhteistoiminnan tukeminen ja uuden toiminnan luominen
- Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen
- Paikallisen ja elävän kulttuuriperinteen suojeleminen ja ylläpitäminen, kulttuurin hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämiseksi
- Kansainvälisyyden ja kotikansainvälisyyden edistäminen
- Vahvistetaan kulttuurin ja yhteistyön avulla asukkaiden paikallista ja alueellista identiteettiä
- Kylän tai paikallisyhteisön vetovoimaisuuden ja toiminnallisuuden edistäminen
- Omaehtoisen liikkumisen mahdollisuuksien parantaminen, erityisesti kaikille avoimet ja ilmaiset liikuntapaikat kuten frisbeegolfradat, kuntoportaat, luontoreitit ja kohteet
- Liikunnan hyödyntäminen yhteisöllisyyden lisääjänä, sosiaalinen ulottuvuus

PAINOPISTE 4

Ympäristöviisas maaseutu

Maaseutuympäristö tarjoaa toimeentuloa ja hyvinvointia. Sen toimivana säilyminen edellyttää paikallisen perinteen, kulttuurin, ympäristön ja luontoarvojen kunnioittamista. Paikallisten erityispiirteiden sekä alueellisen omaleimaisuuden hyödyntäminen sisältyvät sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurillisesti kestäväan kehitykseen. Erityispiirteitä ja omaleimaisuutta luovat alueelle tyypilliset tuotantomenetelmät, paikallisesti tuotetut korkealaatuiset erityistuotteet tai arvokkaat kulttuuri- ja perinnemaisemat. Metsästä saatavia tuotteita puuraaka-aineen lisäksi ovat mm. marjat, sienet ja riistaeläimet. Samalla kun metsä tarjoaa toimeentulomahdollisuuksia ihmisille, se toimii elinympäristönä erilaisille kasveille, eläimille ja eliöille. Metsäympäristö toimii ihmisille voimanlähteenä virkistyskäytössä sekä luontomatkaillen kohteena.

Painopisteen tavoitteena on parantaa ympäristöosaamista, hyödyntää luontoa kestäväällä tavalla sekä toteuttaa toimenpiteitä kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Tavoitteena on parantaa alueen asukkaiden tietoisuutta omasta ympäristöstä ja sen hyödyntämisestä ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Toimenpiteillä tuetaan yhteisöjen paikallisia ratkaisuja ympäristön hyväksi, uusia ekologisia palvelutuotannon toimintamalleja ja ekologista liikkumista. Tuetaan energiaomavaraisuuden lisäämiseen, energian säästämiseen ja hiilijalanjäljen ja ilmastonmuutoksen pienentämiseen sekä resurssitehokkuuteen tähtääviä hankkeita. Tuetaan hankkeita, joissa rakennetaan tai parannetaan luontoreittejä, edistetään luontoharrastusta ja lisätään näiden tunnettuutta sekä nostetaan esiin paikallisesti merkittäviä luonto- ja kulttuurikohteita. Parannetaan kulttuuriympäristöjen ja niiden rakennuskannan, perinnemaisemien ja maiseman hoitoa ja kestävää käyttöä. Edistetään luonnon monimuotoisuutta toteuttamalla ympäristön hoitoon liittyviä toimenpiteitä.

MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

- **Ympäristötietoisuutta lisäävät hankkeet: 10 kpl**
- **Luonnon virkistyskäyttöä edistävät hankkeet: 20 kpl**
- **Luonnon monimuotoisuutta edistävä hankkeet: 10 kpl**
- **Kulttuuriympäristöjen hoito- ja kunnostamishankkeet: 15 kpl**
- **Paikallisia ekologisia ratkaisuja sisältävät hankkeet: 15 kpl**

TAVOITTEET

- Ympäristöä ja luontoa hyödynnetään ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla
- Ympäristön hoito ja luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- Yhteisöjen paikallisia toimenpiteitä ympäristön hyväksi
- Kulttuuriympäristöjen hoito
- Paikalliset ekologiset ratkaisut
- Ympäristötietoisuuden ja osaamisen lisääminen yhteisöissä ja alueen asukkaiden keskuudessa
- Yhteistyön lisääminen ympäristöasioissa, yhteisölähtöinen ympäristön hoito
- Ympäristö- ja ilmastoasiat huomioidaan kaikissa kehittämistoimissa
- Uusia ekologisia palvelutuotannon toimintamalleja

TOIMENPITEET

- Luonnon ja ympäristön kestäväan hoitoon liittyvät toimenpiteet, luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- Investoinnit ja yhteistyötoimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen
- Luonto- ja kulttuurimatkaillen edistäminen, lähimatkaillen
- Metsästyksen ja riistanhoidon kestävä kehittäminen
- Riista- ja villiruuan hyödyntäminen
- Lähi- ja luomuruoan jalostuksen ja käytön lisääminen
- Virkistyskohteiden rakentaminen ja kunnostus
- Kulttuuriympäristöjen ja niiden rakennuskannan, perinnemaisemien ja maiseman hoito ja kestävä käyttö
- Paikallisesti merkittävien luonto- ja kulttuurikohteiden esiin nostaminen, ympäristötaiteen edistäminen
- Paikalliset ratkaisut esim. kierrätys, yhteiskäytön edistäminen, yhteiskyydit, yhteisölliset kierrätyspisteet, kyläkompostorit
- Ympäristötietoisuuden lisääminen, luontosuhteen vahvistaminen
- Omavaraisuusosaamisen lisääminen, yhteisöjen pienviljelmät, yhteisöpuutarhat
- Yhteistyön lisääminen toimijoiden välillä ympäristöön liittyen
- Uusia ekologisia palvelutuotannon toimintamalleja ja ekologista liikkumista.

6. RAHOITUSSUUNNITELMA

Suunniteltu kokonaisrahoitus perustuu aikaisemmalta ohjelmakaudelta saatuihin kokemuksiin rahoituksen tarpeesta sekä strategian valmistelussa esiin nousseisiin kehittämistarpeisiin ja kehittämisaktiivisuuteen. Kehittämisstrategia toteutetaan pääosin Leader-rahoituksella, joka muodostuu Euroopan unionin maaseuturahaston, valtion ja alueen kuntien sekä yksityisten toimijoiden rahoituksesta. Alueen kaikki kunnat ovat sitoutuneet olemaan mukana Pirityisten alueellisen kehittämisstrategian toteuttamisessa ja rahoittamaan ohjelmaa kuntarahaosuudella (20%:n osuudella julkisesta rahoituksesta) koko ohjelmakauden ajan.

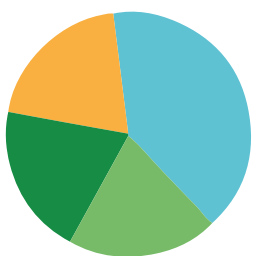
Pirityiset laskuttaa kuntarahat vuosittain kunnilta ja vastaa niiden hallinnoinnista. Yksityisen rahoituksen tavoite on 35%. Yksityinen rahoitus koostuu hankkeiden omarahoitusosuudesta ja yritystukihankkeiden yksityisestä rahoitusosuudesta. Hanketyypistä riippuen omarahoituksesta osa voi olla talkootyötä.

Pirityisille myönnetty suuntaa antava rahoituskehys rahoituskaudelle 2023 – 2027 on yhteensä 3 645 000 euroa julkista rahoitusta, josta paikallista kehittämisstrategiaa toteuttavien toimien (hankerahoitus) osuus on 2 775 000 euroa ja toimintarahana osuus 870 000 euroa. Koko suuntaa antavasta rahoituskehyksestä vähintään 20 % eli 729 000 euroa on kuntien rahoitusta.

Pirityiset voi hakea ohjelman toteuttamiseksi myös muuta rahoitusta yksin tai yhdessä muiden toimijoiden kanssa. (ESR, EAKR). Kansainvälisessä toiminnassa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan ulkopuolisia rahoituslähteitä ja ohjelmia (esim. European Solidarity Corps)

Rahoitussuunnitelman toteutumista painopisteittäin seurataan vuosittain. Aktivointitoimenpiteillä voidaan ohjata painopisteiden toteutumista. Hallitus voi tarvittaessa tehdä linjauksia ja painotuksia koskien rahoituksen myöntämistä. Strategian toteutumista seurataan myös toimenpidekohtaisilla mittareilla.

PAINOPISTEET	EU 43%	VALTIO 37%	EU JA VALTIO YHTEENSÄ	KUNTA 20%	JULKINEN RAHOITUS YHTEENSÄ	YKSITYINEN RAHOITUS (TAVOITE)	KOKONAISS-RAHOITUS YHTEENSÄ
Painopiste 1: Elinvoimaiset elinkeinot	477 300,00	410 700,00	888 000,00	222 000,00	1 110 000,00	597 692,31	1 707 692,31
Painopiste 2: Inspiroiva kotiseutu	238 650,00	205 350,00	444 000,00	111 000,00	555 000,00	298 846,15	853 846,15
Painopiste 3: Hyvinvoivat yhteisöt	238 650,00	205 350,00	444 000,00	111 000,00	555 000,00	298 846,15	853 846,15
Painopiste 4: Ympäristöviisas maaseutu	238 650,00	205 350,00	444 000,00	111 000,00	555 000,00	298 846,15	853 846,15
Strategiaa toteuttavat toimet yhteensä	1 193 250,00	1 026 750,00	2 220 000,00	555 000,00	2 775 000,00	1 494 230,77	4 269 230,77
Toimintaraha	374 100,00	321 900,00	696 000,00	174 000,00	870 000,00		870 000,00
RAHOITUS YHTEENSÄ	1 567 350,00	1 348 650,00	2 916 000,00	729 000,00	3 645 000,00	1 962 692,31	5 607 692,31

ELINVOIMAISET ELINKEINOT 40%

INSPIROIVA KOTISEUTU 20%

HYVINVOIVAT YHTEISÖT 20%

YMPÄRISTÖVIISAS MAASEUTU 20%

RAHOITETTAVIA HANKKEITA YHTEENSÄ 250 KPL, JOISTA

Määrälliset tavoitteet

Yritystuet	80
Yleishyödylliset investoinnit	60
Yhteistyötoimet	40
Koulutus- ja tiedonvälitys	15
Kansainväliset hankkeet	5
Alueiden väliset hankkeet	20
Pienhankkeet	30

Muita mittareita:

Älykkäät kylät -hankkeiden määrä	10
Ympäristö- ja ilmastotoimien määrä	75
Tuettavien yritysten määrä	80
joista syntyneitä uusia yrityksiä	20
Talkootyötuntien määrä	40 000 tuntia

7. TOIMEENPANON KUVAUS

Ryhmän kuvaus

Pirityiset ry on Leader-ryhmä, rekisteröity yhdistys, joka kannustaa maaseudun asukkaita kehittämään omaa kotiseutuaan, lisäämään sen viihtyisyyttä sekä synnyttämään uusia työpaikkoja ja yrityksiä. Leader-metodi ohjaa Pirityiset ry:n toimintaa. Kantavana ajatuksena on paikallisen asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntäminen alueen kehittämistyössä. Noudatamme toiminnassamme Leader-periaatteita, joita ovat monialaisuus, alueperusteisuus, paikallinen kumppanuus, innovatiivisuus, alueiden välinen ja kansainvälinen yhteistyö, alhaalta ylös -lähestymistapa sekä verkostoituminen.

Aktivointi

Toiminnan ydintehtävät ovat aktivointi, neuvonta, verkostojen luominen ja rahoittaminen. Leader-ryhmä tehtävänä on huolehtia, että alueen asukkailla ja paikallisilla toimijoilla on mahdollisuus saada riittävästi tietoa alueen kehittämisestä, Leader-toiminnasta, hanketoiminnasta ja rahoitusmahdollisuuksista. Tiedonvälitys tapahtuu tiedottamisen, jäsenhankinnan, aktivoinnin ja hankeneuvonnan avulla. Pirityiset järjestää säännöllisesti valituista aiheista tiedotus- ja koulutustilaisuuksia sekä verkostoitumistapahtumia. Alueella järjestetyt kuntakohtaiset hankeklinit ovat olleet toimiva tapa tavoittaa hanketoimijoita ja auttaa heitä hankkeen eri vaiheissa.

Pirityiset kerää aktiivisesti hyviä käytäntöjä, kokemuksia ja esimerkkejä hanketoteuttajilta ja levittää niitä omalla alueella. Tärkeä oppimiskanava ovat Pirityisten rahoittamat hankkeet, joiden yhteydessä voidaan asukkaalle välittää ajankohtaista tietoa yhdistystoiminnasta, ympäristöasioista, vaikuttamismahdollisuuksista tai kansainvälisestä toiminnasta.

Pirityisten asiakaslähtöiset palvelut ovat joustavia, tavoitteena on aina löytää parhaat tavat olla hakijan tukena ja kumppanina hankeprosessin ajan. Pirityiset hyödyntää toiminnassamme etäyhteyksiä ja sähköisiä palveluita toimijoiden tarpeiden mukaan. Pirityiset järjestää tilaisuuksia ja koulutuksia sekä olemme mukana muiden järjestämässä tapahtumissa kertomassa Leader-toiminnasta ja maaseudun kehittamisestä. Yhdistyksen yleiset kokoukset ja hallituksen kokoukset järjestetään eri puolella toiminta-aluetta. Hallitusjäsenen osallistuminen toimintaan ja aktiivisuus tiedottamisessa on tärkeää.

Hallinto

Pirityisten toimintaa ohjaavat yhdistyksen säännöt, Leader-periaatteet sekä vuosittain hyväksyttävät toimintasuunnitelma ja talousarvio. Pirityisten toiminta on avointa kaikille toiminnasta kiinnostuneille. Ylintä päätösvaltaa käyttävät yhdistyksen jäsenet kevät- ja syyskokouksessa. Jäseneksi voivat liittyä toiminta-alueen asukkaat ja yhteisöt, kuten kunnat, yhdistykset ja yritykset. Vuoden 2021 lopussa yhdistyksellä oli jäseniä 197, joista yksityisiä henkilöitä 90, yhteisöjä 72, yrityksiä 28 sekä alueen kunnat. Leader-periaatteiden mukaisesti toiminnassa kootaan yhteen julkisen hallinnon edustajat, yhteisöt ja yksittäiset alueen asukkaat. Hallituksen kokoonpano on maa- ja metsätalousministeriön ohjeistaman kolmikantaperiaatteen mukainen ja siinä on huomioitu alueellinen kattavuus sekä säännöllinen vaihtuvuus.

Leader-toiminnan hallinnosta ja käytännön toteutuksesta, toiminnan aktivoinnista ja edistämisestä vastaavat yhdistyksen työntekijät. Yhdistyksen henkilöstöön kuuluu toiminnanjohtaja ja hankekoordinaattori. Henkilöstöllä on vahva Leader-toimintatavan osaaminen. Toiminnanjohtaja vastaa toiminnasta ja taloudesta sekä rahoituskehityksen seurannasta, antaa hanke-

maksatusneuvontaa sekä osallistuu aktivointityöhön. Hallituksen jäsenistä koottu henkilöstöryhmä toimii työntekijöiden tukena erityisesti työsuhteasioihin liittyen. Hankekoordinaattorin tehtäviin kuuluu aktivointi, tiedottaminen, hankeneuvonta ja seuranta.

Pirityiset haluaa vahvistaa rooliaan keskipohjalaisena maaseudun kehittäjänä ja verkostotoimijana. Tämän toteuttamiseksi yhdistyksen työntekijäresursseja tulee myös kasvattaa esimerkiksi toteuttamalla hankkeita ja hankkimalla ulkopuolista rahoitusta. Yhteistyön tiivistäminen ja esimerkiksi yhteiset työntekijät toisen Leader-ryhmän tai muun toimijan kanssa on yksi tapa kasvattaa resursseja. Yhteiset henkilöstöresurssit ovat myös osa riskienhallintaa parantaen yhdistyksen toimintakykyä poikkeustilanteissa. Yhdistyksen kirjanpidon, tilinpäätöksen ja palkanlaskennan hoitaa tilitoimisto. Tilintarkastuksen suorittaa auktorisoitu tilintarkastaja.

Toiminnan kehittäminen

Työntekijät ja hallituksen jäsenet ovat sitoutuneita työskentelemään Leader-toimintatavan mukaisesti ja kehittämään yhdistyksen ja omaa toimintaansa kouluttautumisen ja laatutyön kautta. Uuden oppiminen ja osaamisen lisääminen koskee kaikkia Leader-ryhmätyön piirissä olevia, hallituksen ja yhdistyksen jäseniä, toimihenkilöitä sekä eri yhdistysten ja yhteisöjen aktiivisia hankevastaavia sekä muita ydinverkostossa toimivia henkilöitä. Osaamisen kasvusta hyötyvät alueen yritykset, yhdistykset, asukkaat ja sidosryhmät. Käytännössä osaamisen kehittämisen tavoite on tukea strategian toimenpiteiden toteutumista. Työntekijät osallistuvat Leader-toimijoille suunnattuihin koulutuksiin sekä muihin osaamista täydentäviin koulutuksiin. Hallituksen uusille jäsenille järjestetään perehdytyskoulutukset vuosittain ja hallituksen jäseniä kannustetaan osallistumaan myös valtakunnallisiin koulutuksiin. Hallituksen jäsenten omaa osaamista tuodaan esiin ja hyödynnetään yhdistyksen toiminnassa.

Pirityiset sisällyttää tulevaisuusajattelun kaikkiin toimintoihinsa ja prosesseihin. Tulevaisuustyö on osa yhdistyksen jatkuvaa toimintaa. Skenaariotyön avulla yhdistys pystyy varautumaan erilaisiin tulevaisuuksiin sekä käynnistämään toimenpiteitä, joiden avulla se voi edesauttaa toivottavan tulevaisuuskuvan toteutumista. Tulevaisuustyötä tehdään osana yhdistyksen laatutyötä ja hallituksen työskentelyä. Tulevaisuustyötä tehdään myös erityisesti verkostokumppaneiden kanssa ja tärkeänä tehtävänä on verkottaa toimijoita keskenään ja saada uusien toimijoiden näkökulmia aluekehitystyöhön.

Ohjelmakaudella 2023–2027 on tarkoitus aloittaa Nuorisoleader-toiminta myös Pirityisten alueella. Pirityiset on jo pitkään ollut mukana Nuorisoleader-verkostossa ja kerännyt hyviä malleja ja käytäntöjä toisten Leader-ryhmien nuorisotoiminnasta. Nuoret otetaan mukaan suunnittelemaan Nuorisoleaderin toimintamallia ja toteutusta.

Yhteistyö ja verkostoituminen

Pirityisten toiminnassa keskeistä on laaja yhteistyö, avoimuus ja paikallisten toimijoiden verkottaminen. Verkostoituminen vahvistaa muiden Leader-periaatteiden toteutumista sekä tukee paikallisen kehittämisstrategian tavoitteiden saavuttamista. Verkostot syntyvät ihmisten välisistä yhteyksistä: työntekijät, hallituksen ja yhdistyksen jäsenet muodostavat alueelle laajapohjaisen verkoston, joka toimii pohjana kehittämistyölle. Pirityisten laatima dynaaminen verkostanalyysi antaa kokonaiskuvan yhdistyksen verkostoista, niiden nykytilasta ja kehittämisestä (strategian liitteenä).

Pirityisten verkosto voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan: strategiset kumppanit, tukipalveluja tuottavat kumppanit ja Leader-verkosto. Strategiset kumppanit ovat hankkeiden toteuttajia ja keskeisiä alueellisia kehittämisorganisaatioita, joiden kanssa tehdään kehittämistyötä ja toimenpiteitä Pirityisten strategian tavoitteiden edistämiseksi. Tukipalveluja tuottavat kumppanit kuten tilitoimisto ja pankki mahdollistavat omilla palveluillaan Pirityisten laadukkaan toiminnan. Leader-verkosto kattaa Suomen muut Leader-ryhmät, kansainväliset yhteistyökumppanit, ELY-keskukset, Ruokaviraston ja maa- ja metsätalousministeriön.

Pirityiset toimii aktiivisena yhteistyön mahdollistajana, joka kokoaa toimijoita yhteen ja rakentaa verkostoja. Kumppanuuksien avulla haetaan uusia toimijoita, uusia toimintamalleja, uutta osaamista, uusiutumista, resursien kasvattamista sekä suuremman vaikuttavuuden aikaansaamista. Mitä laajempi joukko paikallisia ihmisiä osallistuu Leader-ryhmän toimintaan, sitä laajemmat ja vahvemmat verkostot Leader-ryhmällä on ja sitä vaikuttavampaa toiminta on. Älykäs yhteisö ja älykäs erikoistuminen vaatii tulevaisuudessa yhä enemmän monipuolista verkostoitumista, jossa alueen asukkaat, yhdistykset, yritykset, julkiset ja yleishyödylliset toimijat tekevät yhteistyötä yli kylä-, alue- ja valtiorajojen. Kansainvälisellä yhteistyöllä tavoitellaan ratkaisuja toiminta-alueen kehittämiseen sekä yhteistyötä eri maiden maaseutualueiden välillä.

Alueiden välistä yhteistyötä ja hankkeita on toteutettu sujuvasti aikaisemmillä ohjelmakausilla. Alueen toimijoita rohkaistaan tulevaisuudessakin etsimään yhteistyökumppaneita, hyviä käytäntöjä ja esimerkkejä toteutetuista hankkeista myös valtakunnallisella tasolla.

Kansainvälistä yhteistyötä ja hankkeita on toteutettu mm. romanialaisten, puolalaisten, unkarilaisten ja espanjalaisten kumppaneiden kanssa. Alueen asukkailla ja toimijoilla on paljon kansainvälisiä yhteyksiä sekä halua ja tarvetta lisätä kansainvälistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Pirityiset on ollut mukana Euroopan Solidaarisuusjoukkojen toiminnassa vuodesta 2018. Pirityisille on myönnetty Euroopan solidaarisuusjoukkojen laatumerkki, joka osoittaa, että organisaatio pystyy takaamaan tarvittavat puitteet, jotta nuoret voivat osallistua solidaarisuustoimintoihin. Yhteistyökumppanina nuorten kansainvälisyyden edistämiseksi on ollut Nuorisokeskus Villa Elba.

Pirityiset tekee tiivistä yhteistyötä Pohjanmaan ELY-keskuksen kanssa. ELY-keskuksen ja alueen Leader-ryhmien yhteistyösopimuksessa on sovittu mm. maaseudun rahoituksen työnjaosta, yhteensovittamisesta ja alueellisista linjauksista sekä viestinnästä. Yhteistyösopimuksessa on myös avattu yhteistyöhön liittyviä toimintatapoja ja -rakenteita.

Pirityiset on mukana Perämeren rannikon kalaleader-ryhmässä, joka on yksi manner-Suomen kymmenestä kalaleader-ryhmästä. Perämeren rannikon kalaleaderin toiminta-alue kattaa rannikon kunnat Kokkolasta Tornioon, yhteensä 14 kuntaa ja Pirityiset on mukana siinä Kokkolan osalta. kalaleader-jaosto ohjaa toimintaa. Jaoston jäsenet valitaan alueellisten Leader-ryhmien esityksestä, jäsenet edustavat kattavasti koko Perämeren rannikon Kalaleaderin aluetta sekä monipuolisesti kalatalouden eri sektoreita ja muita kalatalouden kehittämisessä tärkeitä sidosryhmiä. Rahoitus toimintaan tulee Euroopan meri-, kalatalous-, ja vesiviljelyrahastosta (EMKVR) sekä alueen kunnilta. Lisäksi strategian toteuttamiseen käytetään EMKVR:n suoria tukia investointien osalta. Perämeren rannikon Kalaleaderiä hallinnoi Oulunseudun Leader.

Viestintä

Pirityisten viestintään kuuluu viestintä omasta strategiasta, rahoituksen hakemisesta ja toiminnasta. Viestinnän keskeisenä tavoitteena on aktivoida uusia ja vanhoja toimijoita mukaan toimintaan ja oman alueen kehittäjäverkoston ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Viestinnällä pyritään aktivoimaan toimijoita hakemaan rahoitusta, tiedottamaan uusista kehittämismahdollisuuksista ja välittämään tietoa hankkeiden onnistuneesta toteuttamisesta ja hyvistä käytännöistä.

Uuden ohjelmakauden alussa viestinnässä tulevat korostumaan uudet rahoitusmahdollisuudet, sähköisen Hyrrä-järjestelmän käyttö ja siihen liittyvät muutokset. Lisäksi esille tuodaan hyviä esimerkkejä paikallisesta kehittämisestä. Ohjelmakauden edetessä painopiste siirtyy tulosten, hyvien käytänteiden ja vaikuttavuuden esille nostamiseen. Merkittävän osan viestinnästä muodostaa toimihenkilöiden aktiivinen liikkuminen ja näkyminen kentällä toimijoiden parissa antaen hankekohtaista neuvontaa sekä osallistuminen eri toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden tilaisuuksiin.

Sisäisen viestinnän piiriin kuuluvat yhdistyksen toimihenkilöt, hallitus ja jäsenet. Sisäinen tiedottaminen tapahtuu lähinnä sähköpostin ja jäsenille suunnattujen uutiskirjeiden kautta. Ulkoisen viestinnän keskeisiä kohderyhmiä on alueen yhdistykset, yritykset,

potentiaaliset hankehakijat, alueen kunnat, oppilaitokset ja muut organisaatiot. Viestintä tapahtuu kotisivujen, somekanavien, tiedotteiden, raporttien, esitteiden ja jäsenkirjeiden avulla. Viestintää toteutetaan myös yhteistyössä eri kumppaneiden, paikallismedian ja muiden Leader-ryhmien kanssa. Viestintää toteutetaan suomeksi ja englanniksi, tarvittaessa ruotsiksi. Viestinnässä noudatetaan Leaderin yhteisiä viestintäohjeita sekä käytetään viestinnässä yhteisiä viestintämateriaaleja ja visuaalista ilmettä.

Ohjelmakaudella 2023–2027 jokaiselle ELY-keskus alueelle sijoitetaan alueviestijä, jonka tehtävänä on koordinoida viestintää sekä kertoa rahoituksen hakemisesta sekä rahoituksen vaikutuksista. Alueviestijän pääasiallisena tehtävänä on kehittää, suunnitella, organisoida, yhteensovittaa ja toteuttaa CAP-suunnitelman alueellista viestintää yhteistyössä ELY-keskuksen, Leader-ryhmien ja kuntien kanssa kokonaisvaltaisesti, koordinoitusti ja suunnitelmallisesti. Alueviestijä luo ja vahvistaa omalta osaltaan alueellista toimijoiden verkostoa ja tiedonkulkua. Alueviestinnän onnistuminen vaatii alueen toimijoiden vuorovaikutusta ja yhteistä suunnittelua. Alueen toimijoiden hyvä yhteistyö luo pohjan myös hyvälle viestintäyhteistyölle.

Seuranta ja arviointi

Seuranta ja arviointi ovat oleellinen osa kehittämistyötä ja hyvää toimintatapaa. Säännöllinen seuranta auttaa tämentämään suunnitelmia, havaitsemaan muutostarpeita ja ennakoimaan riskejä. Tätä työtä tekevät paitsi toimintaryhmän työntekijät ja hallitus, myös kiinteänä yhteistyökumppanina toimiva alueemme maaseudun kehittäjien verkosto. Ohjelmakauden aikana tarkastellaan vuosittain rahoituksen kiinnostavuutta, toteutuneiden ja käynnissä olevien kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta sekä arvioidaan ohjelman tavoitteiden toteutumista. Hankkeita seurataan neuvonnan, ohjausryhmätyön sekä maksatushakemusten ja raportoinnin yhteydessä. Laadullisia ja määrällisiä mittareita tarkastellaan säännöllisesti vuosiraporteissa.

Toiminnan kehittämisessä ja sen arvioinnissa voidaan hyödyntää itsearviointia ja vertaisarviointia. Itsearvioinnin tarkoituksena on tukea yhdistystoiminnan

kehittämistä ja nostaa esille toiminnan kannalta tärkeitä kehittämiskohteita. Hallituksen itsearviointi omasta ja yhdistyksen toiminnasta toteutetaan vuosittain. Tuloksia hyödynnetään sisäisessä ja ulkoisessa kehittämisessä. Yhteistyökumppaneille ja hankkeiden toteuttajille suunnattavilla kyselyillä saadaan ulkopuolista arviota yhdistyksen toiminnassa. Saadut vastaukset auttavat parantamaan palveluja ja suuntaamaan resursseja paremmin. Seuranta tehdään myös teettämällä ulkopuolisen tahon toimesta tehtävää arviointia hallinnon toiminnasta ja toteutettavien hankkeiden tuloksista. Arviointeja voidaan tehdä myös yhteistyössä alueen muiden Leader-ryhmien kanssa.

Talousseuranta on jatkuvaa liittyen sekä myönnettävään Leader-rahoituskehikseen että yhdistyksen omaan hanketoimintaan.

JUURISTA VOIMAA

LEADER PIRITYISET

Kehittämisohjelma 2023–2027

ELINVOIMAISET ELINKEINOT

INSPIROIVA KOTISEUTU

HYVINVOIVAT YHTEISÖT

YMPÄRISTÖVIISAS MAASEUTU

LEADER

Pirityiset

